

Kongl. Maj:ts Befallningshafwandes
i Stockholms Lån till Kongl. Maj:t afgifne

Femårs = Berättelse

år 1822.

Stockholm, tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1823.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Stockholms Län till Kongl. Maj:t afgifne Femårs-Berättelse år 1822.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

Kongl. Maj:ts Befallningshafwandes
i Stockholms Lån till Kongl. Maj:t afgifne

Femårs = Berättelse

år 1822.

Stockholm, tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1823.

INNEHÅLL

Inledning

	Sid.
Inledning.....	3.
Stockholms Län.....	9.
Tabellerna för Städerna.....	20.
Södertelje.....	20.
Norrstelje.....	21.
Waxholm.....	22.
Sigtuna.....	22.
Östhammar.....	22.
Öregrund.....	23.

Berättelse, som uti Formuläret är föreskrivet

Frössåkers och Nardinghundra Häraders Fögderi.....	27.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	27.
2:o Inwånare.....	27.
3:o Näringar.....	28.
Jordbruk.....	28.
Boskaps-skötseln.....	29.
Bergsrörelsen.....	31.
Harg.....	32.
Schebo.....	32.
Fabriquer, bruk och öfrige näringar.....	33.
Bi-näringar.....	34.
Handel.....	34.
4:o Politisk författning.....	35.
Kammar-werk.....	35.
Sockne-magaziner.....	35.
Statsbidrag.....	36.
Politie.....	36.

Lyhundra och Sjuhundra häraders, med bro och Wätö samt Håfwerd och Wäddö Skeppslags Fögderi.....	37.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	37.
2:o Inwånare.....	37.
3:o Näringar.....	37.
Jordbruk.....	37.
Boskapsskötsel.....	38.
Fabriker, Bruk och öfriga Näringar.....	39.
Bi-näringar.....	39.
4:o Politisk Författning.....	40.
Kammarwerk.....	40.
Stats-bidrag.....	40.
Politie.....	40.

Långhundra, Semminghundra och Erlinghundra Häraders Fögderi.....	41.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	41.
2:o Inwånarne.....	41.
3:o Näringar.....	42.
Jordbruk.....	42.
Boskapsskötsel.....	42.
Skogarne.....	43.
Bi-näringar.....	43.
4:o Politisk Författning.....	43.
Kammarwerk.....	44.
Stats-bidrag.....	44.
Politie.....	44.

Åkers, Frötuna och Länna samt Wermdö Skeppslags Fögderi...	45.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	45.
2:o Inwånarne.....	45.
3:o Näringar.....	45.
Jordbruk.....	45.
Boskapsskötsel.....	46.
Fabriker, bruk och öfriga näringar.....	47.
Bi-näringar.....	47.

Handel.....	47.
4:o Politisk författning.....	47.
Kammarwerk.....	47.
Statsbidrag.....	48.
Politie.....	48.

Sollentuna och Wallentuna Häradet samt Danderyds

Skeppslags Fögderi.....	49.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	49.
2:o Inwånarne.....	49.
3:o Näringar.....	50.
Jordbruk.....	50.
Ängs- och boskapsskötsel.....	50.
Skogrne.....	51.
Fabriker, Bruk och Näringar.....	51.
Binäringar.....	52.
4:o Politisk författning.....	52.
Statsbidrag.....	52.
Politie.....	52.

Färentuna Häradets Fögderi.....	53.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	53.
2:o Inwånarne.....	53.
3:o Näringar.....	54.
Jordbruk.....	54.
Boskapsskötsel.....	54.
Skogarne.....	55.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringar.....	55.
Bi-näringar.....	55.
Handel.....	55.
4:o Politisk författning.....	55.
Kammar-werk.....	55.
Hemmans-klyfningen.....	55.
Statsbidrag.....	56.

Sotholms Härad's Fögderi.....	56.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	56.
2:o Inwånarne.....	57.
3:o Näringar.....	57.
Jordbruk.....	57.
Boskapsskötsel.....	57.
Skogarne.....	57.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringar.....	58.
Bi-näringar.....	58.
4:o Politisk Författning.....	58.
Kammarwerk.....	58.
Statsbidrag.....	59.
Politie.....	59.
Swartlösa och Öknebo Härad's Fögderi.....	59.
1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.....	59.
2:o Inwånarne.....	59.
3:o Näringar.....	60.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringar.....	61.
4:o Politisk författning.....	62.
Kammarwerk.....	62.
Stats-bidrag.....	62.
Städer.....	63.
Sädertelje.....	63.
Norrstelje.....	65.
Waxholm.....	67.
Sigtuna.....	69.
Osthammar.....	69.
Öregrund.....	70.

Tabellbilaga

Stockholms Län. Tabell för Landet
Stockholms Län. Tabell för Städerna

Stormäktigste Allernådligste Konung!

Uti Nådigt Circulaire-Bref af den 17. April förlebit är, har Eder Kongl. Maj:t tackets i Nåder förordna, att de Berättelser som Eders Maj:ts Befallningshafwände hwart femte år böra afgifwa om Lånens tillstånd, hädanefter skola wara efter en förnyad form och nya föreskrifter inrättade; i anledning hwaraf Eders Maj:t, efter inhämtande af Landtbruks-Academiens underdåniga Utlåtande, i Nåder fastställt ett Formulaire, i enlighet hwarmed Femårs-Berättelserne, åt hwilka i öfrigt måste gifwas all möjlig noggrannhet och fullständighet, framdeles komma att författas, samt till Eder Maj:t directe, i stället för Eders Maj:ts och Rikets Kammar-Collegium, i underdånighet ingifwas; och har Eders Maj:t derjemte i Nåder anbefallt mig att, likmättigt detta Formulaire, som jag jemwäl haft nåden emottaga, den första Femårs-Berättelsen för Stockholms Lån inom slutet af innewarande år till Eders Maj:t i underdånighet inlemna, för att wid Rikens Höglöfliche Ständers nästa sammanträde wara att tillgå.

För att derigenom winna en säker och bestämd kännedom af Lånens beskaffenhet i oeconomiskt och statistiskt afseende, har Eders Maj:t ytterligare behagat i Nåder stadga, att de uppgifter Formulairret innehåller och som i Femårs-Berättelsen komma att ingå, böra tillgas i sådana som bequämligast i Tabeller kunna sammanfattas, och sådana som i form af Berättelse lämpligast kunna afgifwas.

Tabellerna återigen har Eders Maj:t i Nåder behagat fastställa, olika för Landet och olika för Städerna, enligt med twänne i sådant afseende mig jemwäl i Nåder tilldelta Formulairer.

Tabellen för Landet bär i följd deraf innehålla:

1:o. De uti Lännet befintelige hemman och jord-lägenheter af alla slag, grufwor, bruk, fabriquer, qwarnar ic., jemte alla andra inrättningar som till särskild taxering äro uptagne.

2:o. Specificeradt antal af alla dessa olika slags hemman, lägenheter och inrättningar.

3:o. Utsädet årligen uti hwete, råg, korn, hafra, blandsäd, årter, potatöes.

4:o. Medel-afkastningen af hwarje sädesslag, sedan utsädet är afdraget för fem år collectivt.

5:o. Underhållna kreatur, till slag och myckenhet.

6:o. Uppskattnings-wärdet, särskildt för jordegendom och särskildt för å den samma befintlig bruks, eller annan rörelse, äfwen som särskildt för underliggande lägenheter, såsom qwarnar, fisken, m. m.

7:o. Bewillning i lika många underafdelningar, som Bewillnings-Förordningen har artiklar, hwarwid likaledes iakttages, att Bewillningen utföres särskildt för egendoms-wärdet och hemmanens natur, och särskildt för hwarje bruksrörelse och näring, under tilläggande af den personella Bewillning till den näring dit personalen hörer: sådan personell Bewillning, som icke till någon wiß näring kan hänföras, såsom t. ex. Stånds-personers utan jordbruk eller näring, handwerkens m. fl. utföres i en egen column under hufwud-columnens Bewillning.

8:o. Ständige Råntor, till deras olika slag och beskaffenhet.

9:o. Indelt kneckte- underhåll, med utsättande af kneckens afbörning och underhåll, wärdet å afkastningen af honom uplåten jord och å byggnads- underhåll, Röttespassevolanceafgift, monderings- underhåll, årlig andel i lega med flere åtföljande onera: för Cavaleriet särskildt, hästens wärde, fördeladt på tolf år, dess årliga underhåll, hästmondering, bewåring m. m. Ruffhållstammar och Augments- råntor afdragas icke, såsom tillhörande en annan afdelning.

10:o. Clericiets afbörning särskildt för de Socknar der Contract om Pastoralerna äro ingångna, och för de andra efter medium af hemmanens afkastning, hwarwid äfwen afseende bär göras på wanliga sportlar:

där Capelaner finnas, uptagas särskildt afbörning, afvensom Ryrko-
betjeningens.

11:o. Fattigwården efter wårdet af de derom träffade förbindelser.

12:o. Skjutningsbeswår, uträknadt efter wårdet af derwid särskilda
dagsverken, med afdrag af derfdre troligen erhållen Skadeersättning, så
wål för häusljuts, som för reserv-, krono- och fångstljuts m. m.

13:o. Wäg-underhåll, beräknadt efter längden af hwarje hemmans wäg-
stycke och efter antalet af broar; snöflottning, winterwägars utbussning
öfwer sjöar m. m.

14:o. Diverse onera och allmänna beswår, såsom byggnadsskyldigheter,
inwartering, Kallgång, underhåll af jagtredskap, Krono bresbåring m. m.,
allt detta uptages till ett ungefärligt wårde och påföres den hemmans
natur eller näring, som beswåren får widkännas; alla wården af spanne-
mål, persedlar och dagsverken, beräknas efter ett medium af fem års
markgångspris. En uträkning som wisar ett medium af Femårs-mark-
gångs taxor, bör med hwarje Femårs-Berättelse insändas.

Tabellen för Ståderne bör uptaga:

1:o. Stådernes namn.

2:o. Hus och tomter.

3:o. Jordwidd af åker, ång, skog och betesmark.

4:o. Utsåde.

5:o. Medel-afkastning af hwarje sådeslag, sedan utsådet är afbraget,
efter ett medium af fem år.

6:o. Underhållne kreatur till slag och myckenhet.

7:o. Uppskattadt wårde af hus och tomter, stadsjord, qwarnar, bruk,
fabriquer, m. m.

8:o. Bewillning af hus och tomter, stadsjord, qwarnar, bruk, fa-
briquer m. m. samt tillhörande personal af borgerlig näring och af så-
dan personal, som ibland föregående icke kan uptagas.

9:o. Båtsmans underhåll.

10:o. Clericiets och Kyrkobetjeningens afböning.

11:o. Skjut.

12:o. Waghållning.

13:o. Fattigförörjning.

14:o. Afgifter till Staden, underhåll af byggnader och hamnar, m. m., hwarwid afdrag göres för erhållne immuniteter af hampenningar m. m.

Berättelsen skall innehålla och afhandla följande ämnen, m. m.

1:o. Lånens allmänna beskaffenhet, i afseende på bergsträckor, sjöar, öppna slätter, skogar och lårr samt råbdande jordmän i olika trakter; med hänsigt till climat, cultivation, hufwud. och bindningar m. m.; i sammanhang härmed anförde företag och anstalter, som till förbättrande af Lånets beskaffenhet blifwit widtagne, såsom astappning eller sänkning af sjöar, uttorkning af lårr och mosar, m. m.

2:o. Inwånare. Folkmängden i hela Länet, mantalskrifna och mantalsfria af båda könen, folkmängdens till, eller astagande, orsaker der, till, folkets bildning, sedlighet, konst. och näringsstil samt wälmåga, brist eller tillgång på arbete, dagsverkspris m. m.

3:o. Näringar. Jordbruk, sättet till dess idkande, brukliga sådeslag och proportionen deraf, odling af potatoes, trädgårdswäxter, lin, hampa, humla m. m., sådesproductionens förhållande till sådesbehofwet, minskadt eller ökad genom localförhållanden, tillfälligheter eller widtagne anstalter, tillwäxande odlingar i allmänhet eller på wise trakter, införde förbättrade åkerbruks-metoder och redskap, mekaniska inrättningar till besparande af arbetskrafter, m. m.

Wofkapsffjdtfel. Godertillgången i allmänhet, i förhållande till åkerwidden, ångars bårdighet och ffjdtfel, verkställda uptagningar och förbättringar, bruket af stallfordring, betesmarkernes beskaffenhet och tillräcklighet, kreaturernas slag och godhet, widtagne anstalter till förädlande af kreaturernas racerna, ladugårds-afkastningens tillräcklighet eller otillräcklighet för Lånets behof, Ladugårdsffjdtfels förbättring eller förädling, orsaker dertill, såsom swår affättning, wofkapsffjuka, brånwindsförbud, m. m.

Stogar. Tillgång och beskaffenhet i allmänhet, samhälleliga, enskiftade eller under recognition uplåne, hushållning dermed, widtagne anstalter till stogarnes wård och återwårt, behof, och tillgång på bränntorf, insörde förbättringar i byggnads och slängselsätt, m. m.

Bergsbröfse. Antalet af grufwor af olika slag, öbelagde, eller å nya uptagne nedlagde grufwor, minskad eller ökad malmbrytning, locala eller tillfälliga orsaker dertill o. f. m. masugnar, bruk, manufacturer m. fl. till bergwerk hörande, deras till eller aftagande, orsaker dertill, såsom brist på råämnen, långwäga och swåra transporter, bristande stogstillgång, ofördelagtiga conjuncturer m. m., widtagne anstalter till dessa nåringars upkomst och understöd, förbättrade metoder wid deras tillwerkningar, m. m.

Fabriquer, bruk och öfriga nåringar som icke tillhöra bergsbröfsen, deras beskaffenhet i allmänhet, nya tillkomna, eller gamla inom fem år nedlagda.

Wändringar, såsom jagt, fiske, tjärubräkning, kohlning, potasse, och saltpettertillwerkning, linne- och yllewåfnader, förtjenst med forplande, winterstöder, sjöfart m. m. Wid alla nåringar i allmänhet bdr, utom en allmän öfwerfigt öfwer deras större eller mindre bidragande till idkarnes wälwäga och bestånd, såstas upmärksamhet derpå, huruvida de äro enliga med ortens läge och naturtillgångar, så wäl för tillwerkning, som för afyttring af ortens producter; eller om de äro tillkomne och underhållas genom allmänna understöd, samt hwad beroende de hafwa af jordbruket i orten eller af andra nåringar, och huru de på dessa återverka: lärande orsaken wid ickeadt förfall eller fortfarande förbättring ofta kunna igenfinnas i något af de anförde förhållanden.

Handel i landet med landtmanna waror, stogseffecter och fabriker, affättningsorter, land- och sjöcommunication, werkan af författningar till reglerande af inre handelen, gårdshandel, anstalter till rörelsens uphjelpande, såsom anläggning af wägar, marknadsplatser, m. m.

4:o. **Politisk författning.** Kammar-Werket, antalet af nyssattlagde, af öde uptagne eller i ödesmål förfallna hemman, uptagne nybyggen, hemmans flykning, fortgång och werkan af storsifts- och enskiftsdelningar, bruks- och wattenwerksrättighet att updämma watten, med söljderna deraf för lan-

dets odling m. m. antal af hemman utaf olika natur, lågenheter, bruk, qvarnar m. m., som tillhöra Eders Maj:t och Kronan, fromma stiftelser, m. m.

Statsbidrag. Utom hvad Tabellerna innehålla, om värdet af allmänna besvär och onera, bär i Berättelsen anföras, deras verkan på näringarne, genom den tyngd de directe medföra, och den indirecta som härrör af sjelfva sättet huru de skola utgöras, locala och andra svårigheter, som en ort mer än en annan måste vidkännas till skatters och besvär utbytt, hvarigenom tyngderna deraf ökas, såsom långväga forfarande af Krono-tionde-spannemål, närbelägenheter intill stora landsvägen, hvarigenom besväret af skjuts och inqvartering m. m. blifwer mer eller mindre tryckande, o. s. w.

I sammanhang härmed kan införas den beräknings-methode, hvar efter värdet af de i tabellerna anförde onera och besvär blifwit funnit.

Politie. Allmänna anstalter till ordsnings och sedlighets widmagthållande, skolor, undervisningsverk för nyttiga sädor, hälsovård, fattigförsörjning, Våsigisware-ordningar, anstalter till odjurs utrotande.

Städer. För hvarje Stad, dess hufvudnäringssång, naturen af dess handel, tillförsel af landets öfverflotts-producter från närmare eller fjärrare delar af Länet, affättningsorter, communication dermed, näringarnes och handelens stigande eller fallande genom gynnande eller ofördelaktiga conjuncturer, Stadens inflytande på Landets kultur, näringar eller konflikt, prohibitiwa författningar till fördel för Staden, användandet af Stadens jord till rivalisering med jordbruket eller till odling af säu växter, allmänna inrättningar för undervisning, sjukvård, fattigförsörjning m. m. efter de grunder som för landet blifwit anförda.

Till fullgörande af dessa Nådiga föreskrifter, har jag låtit mig angeläget vara, att samla och i ordning bringa alla nödige uppgifter och uplysningar, angående Länets bestämdhet. I sådant afseende har jag jemväl ifrån Krono-Betjeningen, Magistraterna och Presterskapet, äfvensom ifrån Länets förnämsta Possessionater, infordrat alla de underrättelser som i berörde fall varit behöfliga och användbara. Likaledes har jag genom vederbörande låtit uprätta, så väl speciella Tabeller, som Berättelser, enligt Eders Maj:ts Nådiga föreskrifter, för hvarje Fögderi, och för hvarje Stad särskildt, hvarigenom jag blifwit satt i tillfälle att,
medelst

medelst sammandrag af alla Tabellerna för Högderierna, och särskildt öfverlemnande af Stådernas Tabeller, i underdånighet gifwa Eders Maj:t fullständiga Tableauer af de ämnen hwilka Eders Maj:t i Råder ansett böra tabellariskt upställas; äfvensom jag genom upgjorda och här nedanför återopade Berättelser, hoppas uti de dertill hörande delar hafwa i möjligaste måtto upfyllt Eders Maj:ts Nådiga befallningar.

Till en början anhåller jag i djupaste underdånighet att få fåsta Eders Maj:ts Nådiga upmärksamhet på följande, Länet i allmänhet rörande, omständigheter; hwarwid jag bör i underdånighet uplysa, att jag icke ansett nödigt eller lämpligt att utur närvarande Femårs-Berättelse, såsom ämnad att för Rikets församlade Ständer framställa en sann och fullständig teckning af Länets tillstånd och beskaffenhet i economiskt och statistiskt afseende, uteluta en och annan omständighet, ånknönt den möjligen redan kunnat inflyta i den särskildta utförliga Års-Berättelse om Länet, jag detta är redan haft Råden till Eders Maj:t i underdånighet aflemna.

Stockholms Län, det andra i ordningen af Rikets Högdingedömen, gränzar i norr och öster till Östersjön, i söder till Östersjön och Nyköpings Län, samt i wester till Nyköpings Län, Mälaren och Upsala Län. Till mera än fyra femtedelar omgifwas Länet af Östersjöns och Mälarens watten hwilkas fjärdar och wikar uti oräkneliga bugter så hwarjehanda olika benämningar, efter de särskilda kuster som de tillgränsa. En följd häraf har blifwit att en stor del af Länet består utaf en mängd öar, holmar, klippor och skär, så wäl i Saltjön som Mälaren, och har Länet fördenksfull den widsträcktaste Skärgård af alla Rikets Högdingedömen: utgörande den yttre Skärgården åt Saltjönsidan ensamt en sträcka af nära 30 swenska mil. De delar af Länets westra del, som angränsa Upsala Högdingedöme, hafwa i allmänhet en slät och jemn samt ganska bördig jord; hwaremot alla de trakter som sträcka sig emot och omkring Skärgården, äro mindre fruktbare, couperade och bergagtige, likwäl utan några betydliga bergsträckor. Skogwårten är, i allmänhet taget, icke stark.

Länet innefattar nästan medlersta delen af Rikets östra kust, och sträcker sig i norr och söder ifrån $58^{\circ} 44'$ till $60^{\circ} 32'$ nordlig Latitud, samt i öster och wester ifrån $35^{\circ} 1'$ till $37^{\circ} 8'$ Longitud, ifrån Ferrö.

Den största längd ifrån Landsorts till Örskärs Fyrbåkar är $18\frac{1}{2}$ svenska mil, och största motsvarande bredden, från nordvästra udden af Adelsön till hafsbandet utanför östra Skärgården, omkring 11 mil. I vidd håller det något öfver $67\frac{1}{2}$ svenska quadrat-mil, de smärre watten inberäkade, som af land omslutas.

Detta egna och spridda läge, som föranleder en mängd svåra communicationer, förenadt med de omständigheter, att Lånet på alla sidor omgifwer Rikets Hufwudstad och Eders Maj:ts Höga Residence (hwaraf en stark och liflig rörelse uppkommer) att hela Rikets förnämsta handel och sjöfart inom denna Hufwudstad äro liksom koncentrerade, samt att Lånet numera utgör en widsträckt gränstort emot Nysland, måste nödvändigt hafwa ett betydligt inflytande på Lånets styrelse i oeconomiskt och politiskt afseende. Wid sådana förhållanden behagade Eders Maj:t i Nåder finna, att en mängd af gbrömål måste uppkomma och mångfaldiga swårigheter mbta den administrativa autoriteten, som i de öfriga af Rikets Högdingedhmen äro helt och hållet eller till största delen okände.

Så wdl af naturen som genom den politiska indelningen är Stockholms Län uti tvåanne hufwudafdelningar fördradt, nemligen uti Roslagen, eller östra delen af Upland, och Södertörn, eller östra delen af Södermanland.

Swad den inre organisationen beträffar, så är Lånet uti ecclesiastiskt afseende fördelat till 9 Prosterier under Upsala Erkestift, nemligen: Nördinghundra, Frösåsäfers, Lyhundra, Sjuhundra, Semminghundra, Erlinghundra, Westra Roslags, Östra Roslags och Swartfjå contracter, samt tvåanne Prosterier under Strengnås Stift, nemligen: Södertelje och Söder Lörens contracter. I Rättegångs-ärender har Lånet fyra Domsagor under Uplands och en Domsaga under Södermanlands Lagfaga och Kongl. Swea Hof-Rätt. För den economiska Styrelsen och Upbörds-Werket m. m. består Lånet af 13 Häradar och 6 Skeppslag, hwilka utgöra sex Fögderier i Upland, nemligen: Frösåsäfers och Nördinghundra Häradar, Lyhundra och Sjuhundra Häraders, samt Bro och Wåtd, Häfwerd och Wåddö Skeppslags, Långhundra, Erlinghundra och Semminghundra Häraders, Åkers, Frötuna och Wernö Skeppslags, Sollentuna och Wal-lentuna Häraders samt Danderyds Skeppslags och Härentuna Häraders Fögderier, samt tvåanne Fögderier i Södermanland, nemligen, Sotholms Härad samt Swartlösa och Örnebo Häraders Fögderier. De i norra

delen af Lånet befintliga Bergwerk, underlyda Uplands Bergmästareddme, och de i södra delen, Södermanlands Bergmästareddme. Lånet äger sex Städer, nemligen: Eddertelje, Norrtelje, Waxholm, Sigtuna, Östhammar och Dregrund: dessa styras för det närvarande af fyra Borgmästare och en Justitiarie med tillhörande Magistrater.

Från Lånet utgöras indelt frigsfolk till Lif. Regements Brigadens Dragon-Corps, med 221 karlar och hästar, och Grenadier-Corpsen, med 14 karlar: Uplands Infanteri-Regemente med 243 ordinarie och 118 extra Kotar: fem Compagnier Vätsmän, nemligen: norra Roslags 1:sta del, 77 ordinarie och 13 extra Kotar, och 2:dra del, 142 ordinarie och 25 extra Kotar: södra Roslags 1:sta del, 135 ordinarie och 28 extra Kotar, 2:dra del dito, 154 ordinarie och 67 extra Kotar, samt Södermanlands Compagnie med 134 ordinarie och 87 extra Kotar.

Hvad deremot beträffar det materiella och detaljerade af sjelfwa Fem-års-berättelsen, hvilken nu kommer att innefatta åren 1817, 1818, 1819, 1820 och 1821, får jag först nåden i underdånighet öfverlemnna bifogade Generalsammandrag af de för hvarje Fögderi särskildt utarbetade Tabeller för Landet, äfvensom en uträkning hvilken visar medium af fem års Markgångs-Taxor för Lånet. Då af desse tabeller inhämtas en betydlig olikhet uti flere delar Fögderierne emellan, wårdes Eders Maj:t i Nåder tillåta, att jag genom ett kort utdrag ur hvarje tabell framställer de resultat, som för hvarje Fögderi sig företer.

Sålunda befinnes det uti Frödsåkers och Nördinghundra Häraders Fögderi:

61 $\frac{1}{4}$	förmedlade Mantal	Säterier och Frälse Ladugårdar.
12 $\frac{1}{4}$	ditto	kerustade Säterier.
225 $\frac{1}{8}$	ditto	Frälse.
11 $\frac{1}{2}$	ditto	Nå. och Nörshemman.
183 $\frac{7}{12}$	ditto	Krono Skatte.
6 $\frac{1}{2}$	ditto	Krono.
39 $\frac{5}{8}$	ditto	Skatte Ruskåll.
62 $\frac{7}{4}$	ditto	Militiæ Postållen.
2 $\frac{7}{8}$	ditto	Civila Postållen.
16 $\frac{1}{8}$	ditto	Ecclesiastiska dito, tillsammans
566 $\frac{1}{2}$	förmedlade hela Mantal.	

- 15 st. skattlagde Ägenheter.
 60 oskattlagde Ägenheter, utom oskattlagde Torp, som innebegräpas i Hemmansvärdet.
 39 utgjordar m. m.
 1 Jerngruwa.
 1 Masugn, förutan 4 som äro i Brufens värde innebegräpne.
 6 Ämnens hamrar.
 2 Manufactur hamrar.
 19 Mjölqvarnar, oberäknade de sednast skattlagde husbehöfsqvarnar, som innefattas i Hemmanens värden.
 7 Sågar.
 3 Ählfisken, utom 2:ne Krono-fisken, som betala Bewillning efter Jordbefs-räntan; tillsammans 152 stycken diverse Märningar och Ägenheter.

Det årliga utsädet wid ofwannämnde 566½ Hemman, utgöres af 290 tunnor hwete, 3,353 tunnor råg, 3,396 tunnor korn, 472 tunnor hafre, 568 tunnor blandsäd, 512 tunnor ärter, och 3,539 tunnor potatoes. Af detta utsäde har medel-afkastningen, sedan utsädet afgått, de sista åren varit: 1,450 tunnor hwete, 20,118 tunnor råg, 23,772 tunnor korn, 3,304 tunnor hafre, 3,976 tunnor blandsäd, 2,048 tunnor ärter och 24,773 tunnor potatoes.

Underhållne kreatur wid Hemmannen hafwa varit 4,450 hästar, 362 st. oxar, 6,860 kor, 2,935 ungbofskap, 12,598 får, 2,370 svin och 78 st. getter.

Både Hemmanens och de öfrige Märningarnes samt Ägenheternas sammanräknade uppskattningsvärde stiger till 2,944,200 R:d.; och deras tillsammanslagde Stats-bidrag upgå till 118,430 R:d. 24 Skill., nemligen: Bewillning 15,501½ R:d., Ständige Räntor 29,754½ R:d., Indelt Knekte-underhåll 24,640 R:d., Clerici-Statens afböning 16,287 R:d., Fat-tigförbrjning 2,830 R:d., Skjutsningsbesvär, 1,820 R:d., Wåghållning 16,970 R:d. samt diverse onera och allmänna besvär 10,637 R:d.

Lyhundra och Sjuhundra Häraders samt Bro och Wåto, Häfwerö och Wåddö Skeppslags Fögderi.

Säterier 40½ Mantal.

Bruskade Säterier 11 $\frac{1}{2}$.
 Frälse 201 $\frac{1}{2}$.
 Rå. och Rör 4 $\frac{1}{8}$.
 Krono Skatte 366 $\frac{1}{2}$.
 Krono 4 $\frac{1}{8}$.
 Skatte Ruskåll 47 $\frac{1}{8}$.
 Krono Ruskåll 2 $\frac{1}{8}$.
 Militiæ Postställen 12 $\frac{7}{8}$.
 Civile Postställen 4 $\frac{1}{2}$.
 Ecclesiastiske Postställen 25 $\frac{1}{4}$.
 tillsammans 720 $\frac{1}{2}$ hela Mantal.
 Skottlagde Lorp och Lågenheter 254.
 Utjordar, Utångar m. m. 37.
 Jernbruk 2.
 Mjölqwarnar 152.
 Sågqwarnar 16.
 Sifferier 3.
 eller inalles 464 st. diverse Måringar och Lågenheter.

Det uppgifne utsådet wid alla Hemmanen och Lågenheterna utgör
 369 tunnor hwete, 5,561 tunnor råg, 2,695 tunnor korn, 183 tunnor
 hafre, 194 tunnor blandsåd, 399 tunnor årtor och 2,999 tunnor potatöes.
 Derutaf har medelasskastningen med afdrag af utsådet varit: 1,845 tunnor
 hwete, 27,765 tunnor råg, 13,475 tunnor korn, 915 tunner hafre, 970
 tunnor blandsåd, 1,995 tunnor årtor och 14,935 tunnor potatöes.

Underhållne kreatur, 4,942 st. hästar, 548 oxar, 5,720 kor, 2,594
 unghöfvar, 20,555 får, 6,139 swin och 30 getter.

Hela Skaderiets upskattade värde sigar till 2,997,775 R:d. och sam-
 telige Statsbidragen upgå till inalles 118,670 R:d. 46 Skil. 2 R:st.,
 remliges: Bewisning 14,734 R:d. 8 R:st. Ständige Råntor 34,571
 R:d. 15 Skil. 6 R:st. Indelt Knechte-underhåll 41,289 R:d. 32 Skil.,
 Clerici-Statens underhåll 15,277 R:d. 20 Skil. Fattigförskjning 2,160
 R:d. 4 Skil. Skjuts 2,898 R:d. 6 Skil. Wåghållning 5,750 R:d. 32
 Skil. samt diverse onera och allmänna besvär 1,389 R:d. 32 Skil.

Rånshundra, Erlinghundra och Semminghundra Hårabers Fögderi:
 Rungs. och Rungs-Ladugårdar 18 $\frac{1}{4}$ Mantal.

Säterier 106.
 Verustade Säterier $31\frac{1}{2}$.
 Grålse 240 $\frac{1}{2}$.
 Rd. och Rbr $4\frac{1}{2}$.
 Krono skatte 185 $\frac{1}{2}$.
 Krono 62 $\frac{7}{8}$.
 Skatte Ruffhåll 57 $\frac{1}{8}$.
 Krono Ruffhåll $2\frac{1}{4}$.
 Militiæ Boställen 18 $\frac{1}{2}$.
 Civile dito $4\frac{1}{8}$.
 Ecclesiastiske dito 20 $\frac{7}{8}$.
 tillsammans 752 $\frac{1}{8}$ hela Mantal.
 Skattlagde Lågenheter 22.
 Skattlagde dito 51.
 Utjordar 42.
 Mjölqvarnar 63.
 Sågar 19.
 Tegelbruk 3.

Låg- och åhlåsten med flere Råringar som till särskildt taxering äro up-
 tagne, 21, eller inalles 221 st. diverse Råringar och Lågenheter.

Utsådet i Fågderiet består af 767 tunnor hvete, 3,088 tunnor råg,
 2,412 tunnor korn, 767 tunnor hafra, 767 tunnor blandsåd, 196 tun-
 nor årter och 2,412 tunnor potatoes. Derutaf har medelafkastningen, med
 undantag af utsådet, varit 3,835 tunnor hvete, 15,440 tunnor råg, 9,652
 tunnor korn, 3,068 tunnor hafre, 784 tunnor årter och 9,652 tunnor
 potatoes.

Underhållne kreatur hafwa varit 3,443 st. hästar, 569 oxar, 5,784
 kor, 1,399 unghoskap, 9,218 får och 3,329 swin.

Det uppskattade wårdet af jorden stiger till 4,488,750 R:d., och alla
 Stats-bidragen sammanräknade till 186,199 R:d.; eller Bewisning 17,991,
 Ständige Råntor 64,546, Indelt Knechte-underhåll 37,976, Clericiets un-
 derhåll 14,862, Fattigförörjning 1,680, Skjuts 20,975, Wåghållning
 24,062, och diverse onera samt allmänna beswär 4,107 R:d.

Åkers, Gråstuna och Lånna samt Wårmdö Skeppslags Fågderi:
 Rungsgårdar 3 Mantal.

Säterier 86 $\frac{1}{2}$.
 Verustade Säterier 12 $\frac{7}{8}$.
 Frälse 283.
 Råd och Rör 9 $\frac{1}{2}$.
 Krono Skatte 148 $\frac{1}{8}$.
 Krono 3 $\frac{1}{8}$.
 Skatte Rusbåll 10 $\frac{1}{8}$.
 Civile Postållen 2 $\frac{1}{2}$.
 Ecclesiastiska Dito 12 $\frac{1}{8}$.
 tillsammans 571 hela mantal.
 Skattlagd lägenhet 1.
 Ufjordar och ångar 10.
 Klingebruk 1.
 Ofskattlagde lägenheter och torp 592.
 Klädeswall 1.
 Mjölqvarnar 30.
 Sågar 10.
 Fiskerier 12.
 Tegelbruk 2,
 eller inalles 659 diverse näringar och lägenheter.

Årliga utsådet i Fågderiet är upgifvet till 297 $\frac{7}{8}$ tunnor hvete, 2,751 $\frac{1}{2}$ tunnor råg, 1,124 $\frac{3}{4}$ tunnor korn, 393 $\frac{1}{2}$ tunnor hafra, 523 $\frac{1}{5}$ tunnor blandsåd, 418 $\frac{1}{8}$ tunnor arter, och 3,417 $\frac{3}{4}$ tunnor potatoes. Deras har medelafkastningen utom utsådet, stigit till 1,577 $\frac{1}{2}$ tunnor hvete, 11,225 tunnor råg, 6,862 $\frac{1}{2}$ tunnor korn, 2,391 $\frac{1}{2}$ tunnor hafra, 3,168 $\frac{1}{2}$ tunnor blandsåd, 1,912 $\frac{7}{8}$ tunnor arter och 13,677 tunnor potatoes.

Af kreatur hafwa underhållits 2,393 st. hästar, 325 oxar, 5,434 kor, 1,424 ungbosskap, 7,700 får, 2,385 swin och 8 getter.

Hela det upskattade värdet utgör 3,102,150 R:d., och hela summan af Statsbidragen stiger till 76,374 R:d. 43 Skill. 3 R:st., nemligen: Allmän Bewillning 15,780: 44. 9., Ständige Råntor, 21,242: 30. 1., Brännewins. bewillning 4,178: 40. 5., Curhusmedel 513: 30., Indelt Knekte.underhåll 12,885: 38., Clerici. statens underhåll 7,150: 38., Gat. tigförbrjning 1,111: 36., Skjuts 4,206: 24., Waghållning 4,568: samt diverse Dnera och Allmänna Besvär 4,736 R:d.

Sollentuna och Wallentuna Häraders samt Danberys Skeppslags Skjäderi:
 Kungs- och Kungsladugårdar 23½ mantal samt derå 43 diverse nåringar.
 Säterier 74½.
 Verustade Säterier 14.
 Frälse 187½.
 Frälse-råntor af 11½.
 Rå och Rör 2⅞.
 Krono-skatte 64⅞.
 Krono 3⅞.
 Skatte Ruffhåll 41½.
 Krono Dito 3.
 Gästgifveri-hemman 4.
 Post-Dito 3.
 Militia Boställen 12½.
 Civila Boställen 1⅞.
 Ecclesiastiske Dito 16½.
 tillsammans 451 ⅞ hela mantal.
 Skattlagd lågenhet 1.
 Oskattlagde lågenheter 609.
 Krigs-Academie 1.
 Kongl. Lustpark 1.
 Kongl. Djurgård 1.
 Utjordar 17.
 Klådes-fabrique 1.
 Tryckeri 1.
 Blankläders-fabriquer 2.
 Berlinerblå Dito 2.
 Tegel-fabrique 1.
 Mjölqvarnar 31.
 Sågar 9.
 Färgstoff-fabrique 1.
 Tegelbruk 2.
 Wårds-husnåringar, diverse, 52.
 Theater 1.
 Brådgårdar 2.
 eller inalles 780 diverse nåringar och lågenheter.

Örligt utsäde: 329½ tunnor hvete, 3,667 tunnor råg, 1,913 tunnor korn, 597 tunnor hafra, 216 tunnor blandsäd, 275½ tunnor ärter och 1,116½ tunnor potatoes. Derutaf har medelafkastningen, utsädet oberäk. nadt, blifwit: 1,937 tunnor hvete, 21,590 tunnor råg, 11,467 tunnor korn, 3,726 tunnor hafra, 1,377 tunnor blandsäd, 1,636½ tunnor ärter och 7,160 tunnor potatoes.

Underhållne Kreatur: 2,147 stycken hästar, 1,026 oyar, 3,849 kor, 333 ungboskap, 4,753 får och 2,958 swin. Hela Jägderiets upskattade värde stiger till 4,436,500 R:d.; och Statsbidragen stiga till inalles 128,457 R:d., nemligen: Bewillning 18,048, Ständige Räkter 36,104, Indelt Knekte- underhåll 17,435, Clerici- statens underhåll: 10,610, Fattigför- sörjning 1,128, Skjut 15,993: Waghållning 22,562, samt diverse Dnera och Allmänna Besvär 6,577 R:d.

Färentuna Hårads Jägderi:

Kungs- och Kungsladugårdar 19 mantal.
 Säterier 27 $\frac{3}{8}$.
 Berusadt Säteri, Krono- säteri 2 $\frac{1}{4}$.
 Frälse 32.
 Rå och Rör $\frac{1}{4}$.
 Krono- skatte 91 $\frac{3}{8}$.
 Krono 11 $\frac{3}{4}$.
 Skatte- rusthåll, Skatte- säteri 1.
 Civile Boställen 2 $\frac{7}{8}$.
 Ecclesiastike Boställen $\frac{5}{8}$.
 tillsammans 195 $\frac{1}{4}$ hela mantal.
 Skattlagde Prästgårdar 6.
 Skattlagde lågenheter 5.
 Skattlagde dito och torp 186.
 Utjordar 2.
 Mjölqvarnar 15.
 Tegelbruk 3.
 Krono- ångar och dar 4.
 Skattlagd Krog och Holme 2.
 eller inalles 223 diverse nåringar och lågenheter.

Ärligt utsäde uppgifves till $250\frac{1}{2}$ tunnor hvete, $1,208\frac{1}{2}$ tunnor råg, $1,128\frac{1}{2}$ tunnor korn, $127\frac{1}{2}$ tunnor hafre, $238\frac{1}{2}$ tunnor blandsåd, $98\frac{1}{2}$ tunnor ärter samt $1,666\frac{1}{2}$ tunnor potatoes.

Häraf har medelaffastningen, utsädet oräknadt, blifwit: $2,006$ tunnor hvete, $8,457\frac{3}{4}$ tunnor råg, $9,028$ tunnor korn, $1,149\frac{3}{4}$ tunnor hafra, $2,144\frac{3}{4}$ tunnor blandsåd, $691\frac{1}{4}$ tunnor ärter och $13,332$ tunnor potatoes.

Underhållne kreatur: 895 stycken hästar, 368 oxar, $1,598$ kor, 270 unghöfskap, $2,596$ får, $1,204$ svin och 2 getter.

Hela det uppskattade värdet stiger till $1,536,120$ R:d. och hufvudsumman af Statsbidragen till $64,937: 41. 9.$ nemligen: Bewillning $6,779$ R:d. 16 Skill. 11 R:st., Ständige Räkntor $43,520: 10. 5.$, Clerici statens underhåll $7,497:$, Fattigförbrjning $414:$, Skjuts $417:$, Wäg-hållning $2,237:$, samt diverse Allmänna Önera och Besvär 866 R:d.

Sotholms Hårads Fögdveri:

Frälse Säteri $50\frac{1}{2}$ mantal.

Dito Ladugårds $\frac{1}{2}$.

Verustadt Säteri $1\frac{3}{4}$.

Råd och Rör $20\frac{1}{2}$.

Frälse $188\frac{1}{2}$.

Frälse-skatte $51\frac{1}{2}$.

Krono-skatte $54\frac{1}{2}$.

Krono $1\frac{1}{4}$.

Skatte-rusthåll 3 .

Civile Postållen 2 .

Ecclesiastiske Dito $4\frac{1}{2}$.

Capelans-Bohl 3 .

tillsammans $381\frac{1}{2}$ hela mantal.

Skattlagde lägenheter 2 .

Skattlagde dito 587 .

Frälse grufwa 1 .

Wall 1 .

Stamp 1 .

Pappersbruk 1 .

Uttjorlar 18 .

Fiskerier 11.

Mjölqvarnar 17.

Sågar 16.

eller inalles 655 diverse nåringar och lågenheter.

Ärliga utskädet uppgifves till $410\frac{5}{8}$ tunnor hvede, $2,037\frac{7}{8}$ tunnor råg, 528 tunnor korn, $522\frac{2}{3}$ tunnor hafra, $380\frac{1}{2}$ tunnor årtor och $1,516\frac{1}{6}$ tunnor potatoes.

Medelafkastningen häraf, utskädet oberäknadt, har varit: $2,465\frac{1}{2}$ tunnor hvede, $12,225\frac{1}{2}$ tunnor råg, 2,940 tunnor korn, $2,089\frac{1}{2}$ tunnor hafra, $1,902\frac{1}{2}$ tunnor årtor och 9,097 tunnor potatoes.

Underhållne kreatur: 1,710 stycken hästar, 766 oxar, 3,067 kor, 223 unghosskap, 4,300 får, 2,058 swin och 88 getter.

Hela det uppkattade wärdet stiger till 1,742,739 R.d. och summan af Statsbidragen utgör 50,942 R.d. 19 Skil. 1 R.st., eller Allmän Bewillning 12,084: 2. 2., Brännewins bewillning 2,509: 2. 11., Ståndiga Råntor 12,113: 46. 9., Indelt Knekte underhåll 5,627: 23. 4., Clericiets underhåll 9,014: 39. 11., Fattigförförning 498: 38. 8., Skjuts 4,165: 34., Wåghållning 3,820: samt diverse Önera och Allmänna Besvär 1,108: 3. 4.

Swartlösa och Örnebo Häraders Fögderi:

Frälse. säterier $105\frac{1}{4}$ mantal.

Dito Ladugårdar $11\frac{1}{4}$.

Berustade Säterier $9\frac{2}{3}$.

Sk och Skör $9\frac{1}{4}$.

Frälse $201\frac{1}{4}$.

Krono. Skatte $26\frac{3}{8}$.

Frälse. Skatte $7\frac{1}{4}$.

Krono $3\frac{1}{8}$.

Skatte. Ruffhåll 6.

Militiä Postställen 2.

Civile Postställen $6\frac{1}{4}$.

Ecclesiastiske Postställen $7\frac{1}{2}$.

Capellans. Bohl $2\frac{1}{4}$,

tillsammans $399\frac{1}{4}$ hela mantal.

Öfverlägde Torp 951.
 Bebyggde Frälselågenheter 46.
 Balkar 7.
 Valfiske 1.
 Pappersbruk 1.
 Utjordar af alla naturer 34.
 Jern- och Stålbbruk 2.
 Kimeröfsbruk 2.
 Beckbruk 1.
 Cattuns-Tryckerier 5.
 Mechaniskt Bomulls-spinneri 1.
 Tegelbruk 6.
 Mjölqvarnar 43.
 Sägqvarnar 17,

eller inalles 1,117 diverse Nättingar och Lågenheter.

Örligt utsäde: 339 tunnor hvete, 2,759 tunnor råg, 515 tunnor korn, 396 tunnor hafra, 76 tunnor blandfäd, 205 tunnor årtor och 1,139 tunnor potatöes. Häraf har, med afdrag af utsädet, medelafkastningens varit: 2,373 tunnor hvete, 16,554 tunnor råg, 2,575 tunnor korn, 1,980 tunnor hafre, 380 tunnor blandfäd, 1,230 tunnor årtor och 7,973 tunnor potatöes.

Underhållne kreatur: 1,768 stycken hästar, 1,744 oxar, 4,075 kor, 1,614 ungbosskap, 5,592 får och 1,874 swin. Det uppskattade värdet stiger till 3,596,150 R:d. och hela summan af Statsbidragen till 42,277 R:d. 3 Skil. 3 R:st. nemligen: Allmän Bewillning 16,215: 7. 9., Brännwins-bewillning 5,352: 46. 8., Ständige Räkter 7,053 4. 5., Indelt Soldate och Wätsmanshåll 2,083: 32., Clericiets underhåll 6,896: 26., Fattigförbrining 218: Skjut 2,460 samt Wäghållning 1,997 R:d. 20 Skil.

Widkommande sedermera de enligt det i Näder meddelte Formularet upräktade:

Tabellerna för Stäberna

hwilka härhos i djupaste underdånighet bifogas, täcktes Eders Kongl. Maj:t deraf i Näder inhämta följande förhållanden:

Södwertelje:

Har 170 hus och tomter. Stadsjorden uti hemmantal 11 $\frac{1}{2}$ mantal, utgör 1,521 tunnoland 29 $\frac{1}{2}$ kappland, nemligen: åker 327 tunnoland

14 $\frac{3}{8}$ Kappland, ång 381 tunneland 22 $\frac{1}{2}$ Kappeland samt skog och betesmark 812 tunneland 24 $\frac{3}{4}$ Kappland.

Utsådet är 6 tunnor hvede, 70 tunnor råg, 30 tunnor korn, 40 tunnor hafra, 12 tunnor blandsäd, 5 tunnor årtar och 100 tunnor pota- toes. Medelaffastningen häraf, utsådet oberäknadt, har varit 30 tun- nor hvede, 350 tunnor råg, 120 tunnor korn, 160 tunnor blandsäd, 20 tunnor årtar och 300 tunnor pota- toes.

Af kreatur underhåller Staden: 60 hästar, 32 oxar, 69 kor, 5 ung- boskap, 87 får och 92 swin.

Stadens upskattade värde af hus och tomter, Manufacturer, Fa- briquer, ic. stiger inalles till 155,445 R:d. och samtelige Statsbidra- gen upgå till 1,788 R:d. 30 Skill. 6 R:st., nemligen: Bewillning 732: 10. 6., Wätsmansunderhåll 326: 25. 4., Clericiets underhåll 191: 32., samt diverse Onera och Allmänna Utgifter, afgifterne till Staden inbe- räknade, 538 R:d. 10 Skill. 8 R:st., hwartill komma Skjutsningsfyllighet med 25 hästar hwarje dygn och underhållandet af 3,003 samnar wäg.

Norrteije:

Har 142 $\frac{1}{2}$ hus-nummer och tomter. Stadsjorden, (utt hemmantal 6 $\frac{1}{2}$ mantal) består af 875 $\frac{7}{8}$ tunneland, nemligen: åker 228 tunneland 12 Kappeland, ång 170 tunneland 23 Kappland samt skog och betesmark 353 tunneland 20 Kappland.

Utsådet är 5 tunnor hvede, 65 tunnor råg, 32 $\frac{7}{8}$ tunnor korn, 10 tunnor blandsäd, 2 tunnor årtar och 25 tunnor pota- toes. Här af har medelaffastningen, utsådet oberäknadt, varit: af hvede 5:te, af råg 4:de, af korn 5:te, af blandsäd 6:te, af årtar 5:te, och af pota- toes 6:te kornet.

Underhållne kreatur: 40 hästar, 114 kor, 40 får och 100 swin.

Uppskattade värdet af hus och tomter, Stadsjord, Bruk, Fabriquer, Wåringar ic. utgör 124,520 R:d., och alla Statsbidragen stiga till- sammans till 3,208 R:d. 32 Skill., nemligen: Bewillning 1,676: 25. Wätsmans underhåll 314: 14., Clericiets underhåll 529: 41., Fattigför- sörjning 62: 24., Skjuts 52: 16., Wägskållning 75: samt diverse Onera och Allmänna Besvär 1,038 R:d. 8 Skill.

Warholm:

Har 152 hus och tomter. Staden har icke någon jord sig tillfagen. Af kreatur underhålles 17 hästar och 80 kor.

Det uppskattade värdet uppgår inalles till 57,864 R:d. 24 Skill., och Statsbidragen utgåra samfaldt en summa af 1,174 R:d. 23 Skill. 3 R:st., nemligen: Bewillning 641: 39. 3., Clericiets underhåll 175: 16., Fattigförskörning 57: 16., samt diverse Önera och Allmänna Besvär 300 R:d.

Sigtuna:

Har 79 hus och tomter. Stadsjorden (i hemmantal 5 mantal) består af 1,137 tunnland $21\frac{3}{8}$ Kappland, nemligen: åker 192 tunnland $19\frac{1}{2}$ Kappland, ång 64 tunnland $14\frac{1}{8}$ Kappland, samt skog och betesmark 880 tunnland 20 Kappland.

Årliga utsådet är 8 tunnor hvete, 60 tunnor råg, 30 tunnor korn, 6 tunnor hafra, 4 tunnor blandsåb, 4 tunnor årter, och 60 tunnor potatoes. Deraf har medelafkastningen, utsådet oberäknadt, warit: af hvete 7:de, af råg 6:te, af korn 6:te, af hafra 4:de, af blandsåb 5:te, af årter 6:te och af potatoes 10:de fornet.

Underhållne kreatur: 24 st. hästar, 10 oxar, 50 kor, 11 ungboskap, 63 får, 93 swin och 2:ne st. getter.

Det uppskattade värdet af Stadens hus, jord, Manufacturerer ic. stiger till 60,047 R:d, och summan af Statsbidragen uppgår till 1,119 R:d., 10 Skill. 11 R:st., nemligen: Bewillning 430:, Båtsmanshåll 94:, Clericiets underhåll 40: 42., diverse Önera och Allmänna Besvär 159 R:d. 5 Skill. 4 R:st. samt desutom underhåll af 7,749 $\frac{1}{2}$ famnar wåg.

Östhammar:

Har 106 hus och tomter. Staden äger intet annat utsåde än af 25 tunnor potatoes, som lemna en medelafkastning af 125 tunnor, utsådet oräknadt.

Underhållne kreatur: 8 st. hästar, 10 kor, 30 får och 75 swin.

Det uppskattade värdet består sig till 31,470 $\frac{1}{2}$ R:d., och summan af Stats bidragen uppgår till 619 R:d. 45 Skill. 2 R:st., nemligen: Be-

billning 385: 43. 1., Båtsmansunderhåll 125: 34. 8., och Clericiets underhåll 108 R:d. 16.

Öregrund:

Har 154 hus och tomter. Stadens jord, (i hemmantal $4\frac{1}{2}$ helt mantal) utgör 694 tunnland, nemligen: åker 12, ång 228, och utmark 454 tunnland.

Utsädet uppgifves till $\frac{3}{4}$ tunna råg, 3:ne tunnor korn och 10 tunnor potatoes; hwaraf, sberäknadt utsädet, medelafkastningen varit: 3 tunnor råg, 15 tunnor korn och 70 tunnor potatoes.

Underhållne kreatur: 102 kor, 43 får, och 28 swin.

Det uppskattade wärdet stiger till 59,892 R:d. 14 Skill. 2 R:st. och summan af Statsbidragen utgör 1,076 R:d. 30 Skill. 5 R:st., nemligen: Bewillning 529: 20. 5., Båtsmansunderhåll 293: 42., Clericiets underhåll 103: 16., samt diverse Önera och Allmänna Bestånd 150 R:d.

Efter det jag nu haft nåden i underdånighet meddela förenämnde till Tabellerne för Landet och Städerna hbrande uppgifter, återstår det, att i underdånighet afgifwa både för Landet och Städerna en så be-
skaffad och utförlig

Berättelse,

som uti Formulairet föreskrifwen är:

Endr nu Stockholms Län sträcker sig öfwer nära tvåanne hela latitude grader, blir widare derutaf, äfwen som af andra naturorsaker, en gifwen följd, att förhållandet med jordmon, cultivation och climat icke öfwer hela Länet kan wara enahanda. De couperade och stenbundna träkterne, som tillhöra Länets inskränkta Bergslag, hafwa alltså ringa likhet med de fruktbara slätterna af Semminghundra, Erlinghundra och en del af Långhundra Häradet, och ännu mindre med den widlyftiga, Klipprika och ofruktbare Skärgården. Jag wägar förbensfull tro, att denna Berättelse bäst kommer att emotswara Eders Maj:ts Nådiga befallning och affigter, då jag, efter några Korrtä för Länets gällande allmänna uppgifter, strider till en mera detaljerad beskrifning af hwarje Sögdere försöktdt.

Lånets hufvudnåringar äro trenne: jordbruk, bergsrörelse och fiske: några bindringar finnas icke, som på hufvudnåringarne äga något inflytande. Sjelfwa hufvudnåringarne äro äfwen så skilda till orter, styrka och utöfning, att de aldeles icke af hwarandra bero, eller gifwa hwarandra inbördes något väsendtligt biträde eller förorsaka någon känbar skada. Producterne stadna icke qwar inom Lånet, utan allt är beräknadt på affättning till Stockholm, Upsala, Gessle eller några finsta orter. Communicationerne till dessa ställen äro i allmänhet för hela Lånet ganska beqväma; och af detta stråfwande till wisa punkter af alla producenter, följer, att handeln inom Lånet icke är af någon betydighet. Fabriquer och andra anläggningar finnas wäl på ett och annat ställe, men på så spridda håll, att de icke lämpligen kunna betraktas annat, än partielt med de district, där de äro uprättade. Öfwer allt finnas goda och beqväma lands- och häradsvägar, så att anläggningen af nya, genom ingen nödwändighet påkallad, ej eller blifwit påtänkt.

Äkerbruket är utan jemförelse den förnämsta rörelsen. I sednare tider har denna, den wigtigaste af Rikets näringsgrenar, jemte dess hjälpnåringar, ängs- och boskapsförförelsen, inom Lånet wunnit en så betydlig tillwäxt, så wäl i anseende till förbättrade bruknings-metoder, som ökad sådesproduction och höbergning, att fråga åtminstone för någon tid synes blifwa mera, att genom säker affättning binda Land-culturens bibehållande wid den höjd den nu äger, än att arbeta på dess vidare förkofran. De flere betydliga Herregårdar som inom Lånet finnas, hafwa i desse afseenden varit i hög grad nyttige; ty i allmänhet hafwa Possessionaterna i allt hwad jordbruket tillhör, föregått Allmogen med de berömmwürdaste exempel och biträden; och följderna deraf hafwa varit, att de mindre uplyste och mindre bemedlade jordbrukarne af deras förmyndare grannar lärt att begagna de förmonligare brukningsfätt som sednare tiders rön och upptäckter wid handen gifwit. Ibland de många som i desse afseenden utmärkt sig, anser jag i synnerhet böra nämnas: framledne Herr Öfwersten Arwidsson, Majoren Axel Reuterskjöld, Ryttmästaren Engelcrantz, Capitain Stjernhjelms, Capitain Wallenstjerna, Brüks-patron v. Schinkel, Herr Kammarherren von Franken, Riddaren af Ebers Maj:ts Wasa Orden af Darolli, Majoren Friherre W. R. Leuhusen, Herr

Herr Justitie-Rådet Poppius och Herr Kammar-Rådet N. Dalva. Den sistnämnde, jemte aflidne Öfversten Arvedsson, och Riddaren af Darell hafwa i synnerhet ådagalagt de måst nitfulla och patriotiska bemödanen för jordbrukets förkofran.

Lånnet äger icke mera än sju Jernbruk, nemligen: Forsmark, Schebo, Harg, Rånås, Ortala, Brånninge, Nyqvarn. Men så väl malmens och jernets utmärkt goda beskaffenhet, som förbättrade tillverkningsmetoder och inrättningar, göra dem förtjenta af all upmärksamhet. Sbland dem, som till bergshandteringens förkofran i synnerhet bidragit, förtjena framledne Herr Öfversten Arvedsson och Herr Brukspatron Tamm, såsom disponenter, den förre af Schebo, och den sednare af Hargs Bruk, att särskildt utmärkas.

Sifferi-näringsgrenen består i synnerhet uti strömmingsfiske i bötra Skär-gården, ända till hafsbandet. Denna nyttiga närings-gren för Skär-gårdens merendels torftiga inbyggare, är uti ett verkligt aftagande. Derom har jag på Nådigs befallning redan haft nåden i underdånighet föreslå de åtgärder jag trott böra och kunna vidtagas. Eders Maj:t har också uti Bref den 31 Januarii detta år tackts i nåder bestämma hwad som för det närvarande i detta ämne borde tillgöras.

Genom Sdbertelje redan fullbordade Canal-byggnad är ett betydligt steg taget, till beredande af lättare communicationer emellan Lånets åtskilliga delar, samt emellan flere af Rikets Prowincer. Af den genom Eders Maj:ts Nådiga föreskrifter redan påbörjade Wåddö Canal löfwar Lånnet sig framdeles betydliga fördelar, särdeles invånarna i norra Skär-gården, som med begagnande af denna nya farled kunna föra sine producter en kortare och säkrare väg ifrån hemorten till Stockholm; äfwen som den under arbete warande Åkers Canal, torde för en icke obetydlig del af Lånnet, i märklig mån bidraga till en beqväm transport af Landtmanna-waror sjöledes till Huswudstaden och andra orter. I öfrigt äro icke några betydliga företag gjorda till förbättrande af Lånets naturliga beskaffenhet.

Af i underdånighet bilagde General-sammandrag, tacktes Eders Maj:t widare i Nåder inhämta, att folkvärdigheten i Lånnet för år 1818, tillsam-

mans utgjorde: 46,091 man, och 50,864 qvinkön. År 1819, 45,862 man, och 50,421 qvinkön. 1820, 45,824 man, och 49,959 qvinkön. År 1821, 45,422 man, och 49,784 qvinkön, samt 1822, 45,308 man, och 49,913 qvinkön. På fem år har således folknummerna inom Länet minskats med 1,724 personer. Orsaken härtill bör, efter min öfvertygelse, och den känedom jag äger om förhållandet, icke sökas uti en ökad mortalitet. Twertom har densamma, i anseende till frigitillfälligheters och smittosamma sjukdomars uteblifwande, en förbättrad Läkarewård, allmänt widtagen vaccination, och öfwer hela Länet, med undantag af några få socknar, antagna ordentligt examinerade Barnmorskor, märkligt aflagit. Såsom orsaken till populationens aflagande låter således få betraktas andra indirect verkande omständigheter, såsom minskade giftermål, bortflyttningar, m. m.

I allmänhet är folkets fedlighet förbättrad och genom snart sagt öfwerallt förbättrade upfostringsanstalter, bör man wara säker, att detta förhållande i en framtid blifwer ännu fördelaktigare. Genom ordentligt handhafwande, utan onödig strånghet, af Författningarna emot fylleri och dryckenöfkap, har öfwen denna last, som i synnerhet hotade att undergräfwia allmogens både fysiska och moraliska bildning, mycket aflagit.

Swad särskildt angår skogarna och hushållningen dermed; bör jag i underdånighet gifwa tillkänna, att egentligen ingen trakt af Länet finnes, som kan kallas aldeles skogslös; men, att wäl på många ställen, skogarna äro i aflagande, och att brist på skogsproducter i en framtid hotar att yppa sig. Orsakerna härtill äro, dels den lätta affättningen af wed och kohl till Bruken, och i allmänhet till Stockholm, dels och Allmogens hittills wifade ringa häg för skog-plantering.

Äf liksåledes i underdånighet bilande Förteckning, behagade Eders Maj:t i nåder inhämta närmare förhållandet med de i Länet befintlige Allmänningar och Krono-parker.

Storflifte och Enstifte hafwa här i Länet, liksom på alla andra ställen, då de blifwit anwände, bewisat den werkelige nytta desse förordningar aldrig kunna undgå att medföra.

Beträffande widare de mera detaljerade underrättelserna, som uti den i Nåder anbefaldte Berättelsen, böra inslyta; får jag i djupaste underdånighet andraga följande, för:

Frödsäkers och Närkehundra Häraders Fögderi:

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet:

Det består, såsom redan i underdånighet nämnt är, af tvåanne Häradar och räknar 26 Ryrkossocknar, utgörande Fögderiet nordligaste delen af Stockholms Län, belägen mellan Upsala Län, Ålands haf, Waddö Skeppslag, samt Lvhundra, Sjuhundra och Långhundra Häradar. Såsom warande ett slags Bergslag, innehåller det mera berg, sjöar, skogar, lårr och moras, än slåtmark: hafswikar äro: Öregrundss rippen, Östhammars fjärden, Kallriga fjärden och Edebo wik. Omkring 200 störrer och mindre insjöar finnas, hwarifrån 3:ne Bruk och 5 Masugnar få sina wattentillgångar. Största delen af wattenen utfalla i Saltjön och en liten del från Allmunge Församling, har sitt utlopp genom Upsala Län till Mälaren. I widd håller Fögderiet $15\frac{1}{2}$ qwadrat-mil, hwaraf man kan antaga skogar och lårr $\frac{6}{12}$; berg och sjöar $\frac{1}{12}$; ångs- och instängda betesmarker $\frac{2}{12}$, samt öppna åkerjorden $\frac{1}{12}$: härmed förstås likwäl odalåfern, och icke de under sednare åren å skogs- ångs- och betesmarker werkstälde upodlingar. Ortens hufwud-näringar äro: åkerbruk med boskapskötsel, bergsbruk och strömmings-fiske.

2:o. Inwånare: Fögderiet är det folkrikaste i Länet, och utgör folknummern detta år 16,523 själar. Under de sednare åren har folknummern warit i tilltagande: genom ymnigare sådes-production, har allmogen ernått förbättrade wilkor och lättare försörjning. Hågen för åfrenskaps ingående har ökat, arbetslönerne hafwa stigit, och brist yppat sig på ogift tjenstefolk. Folkets bildning och sedlighet är icke att öfverklaga, ehuru mycken olikhet derutinnan wisar sig: okonstlad aktning för Religion och Öfwerhet utmärka inwånarne. Ehuru icke förqwäfst eller utrotadt, är dock det olyckliga begäret efter starka drycker hos menigheten mindre här, än på andra orter. Utom brånwins-bränning till affalu, synes ännu ingen konst- eller näringsflit hos Allmogen hafwa waktat, ehuru både tid och tillfälle till hwarjehanda nyttiga och lönande företag, efter fulländadt jordbruk, för många icke saknas: deraf kommer, att, fastän icke egenteligen torftig, Allmogen i orten sällan samlar någon förmögenhet. Arbetsförtjenst finnes, särdeles wid de stora. Bruken och Herregårdarne, hwaraf också mindre bemedlade och skoglösa Hemmansägare sig begagna: de öfrige syfvelsätta sig deremot med köhning och wedhuggning till affalu.

Slårgårdens inbyggare äro likväl i allmänhet mera idoge: sjöfart och frakt-förtienst, både till Norrland och Stockholm, bidraga till en skad välmåga hos dem; men med upodlingar, ehuru tillfälle dertill icke saknas, befatta de sig åter icke gerna. Öwinnskönet hos dem förtjenar särdeles beröm, så väl för dess ihärdighet och arbetsvilja, ofta lika med Karlarnes, som för dess hjälpe för snygghet och huslig trefnad. Deras sedlighet äger också företräde framför mankönets, och ett mindre antal odöda barn framfödes här, än på andra orter.

Ett dränge-dagsverke på egen Post, betalas med 32 a 40 Skill. Banco, och ett qwins. dito från 12 Skill. till 18 Skill.

3:o. Näringar:

Jordbruk: Wanligen besås halfwa återn under det den andra hälften hvilas: arter, lin, bönor och potatoes sås likväl på trådesjorden. Wäxel-bruk begagnas soga. Wanliga sådesslag äro: höste-råg, höste-hwele, två- och fyrradigt korn, arter, blandsåd och hasra. Öfwerhuswudtaget utsås på hwarje helt mantal 14 tunnor såd, och medel-afkastningen kan beräknas till 6:te kornet, hwilket för Födgeriets 566½ mantal utwisfar en production af 47,586 tunnor spannemål, hwaraf råg och korn utgöra omkring ¼ delar. Potatoes-planteringen, så väl nyttig till födoämne för inwånarena som till kreaturs gödning och brännwins-bränning, bläs nästan årligen.

Trädgårds-skötsel icke med särdeles framgång i denna nordliga del af Länet. På de större Herrgårdarne och wid Bruken finnas likväl både prydbliga Trädgårdar och orangeri-wäxter, likväl mera för ägarens nöje, än för någon egentlig nytta. Trädgårdswäxter skadas ofta af nattfroster höst och währ.

Ein sås och odlas endast till husbehof, och står ofta felt. På ny-plog eller på hackad och bränd jord har det lyckats bättre, och torde således odlingen deraf med tiden kunna bläs och förbättras. Gampa sås obetydligt. Slårgårdsboarna, som behöfwa den till sine sikkredskap, köpa densamma ifrån Stockholm. Gumleplanteringen är i förfall, hwilken lårer få tillstrifwas wäxtens lundlighet för tyla och beswårligheten af dess skötsel. Priset på denna wara har upgått ända till trenne tunnor råg och beröfwer för ett löspund.

Åker, eller Bondbödnor planteras mycket, måst på trädesjorden. Kofwor, Kolrötter och hwitkål beagnas blott till husbehof, utom wid de större Herrgårdarne, hwilka kunna lemna några partier deraf till affalu.

Sådesproductionen är, oaktadt de ej sållan i sommarens början inträffande skadliga nattfrosterne, ansefligen ökad, och öfwerfliger för närwarande ortens behof, oaktadt den högt updrifne Brånwins-bränningen. Skålen dertill äro: wdal-åkerens omsorgsfullare skötsel och tilltagande upodlingar, både af åker och ång: de sednare hafwa första året gifwit ifrån 20:de till 20 de kornet och någon gång deröfwer. Bruksägare och Possessionater hafwa härutinnan i synnerhet utmärkt sig, och på tjenlig odlingsmark är åfwen god tillgång. Omkring 100 tunnland ny åker har på de sista åren blifwit uptagne; hwarutaf Herr Öfwersten Öreswen af Ugglas på Forsmark upodlat 20 och framledne Öfwerste Arvedsson på Schebo Bruk 35 tunnland.

Åkerbruks-metoden har icke, hos Ålmogen Åtminstone, undergått någon stor förändring. Öddningsämnen hämtas i allmänhet ifrån Ladugårdarne: några få uppblanda dem med karrjord. Åkerbruks-redskapen är, med ganska få undantag, oförändrad. Possessionaterna nyttja nya slag af plogar och bilharkwar. Den Engelska Skumplogen som drages af hästar, har af Herr Öfwersten Arvedsson blifwit införd, och med fördel använd. Efter denne förtjente medborgares ödd, fortsattes wäl de flere af honom påbörjade odlings-företag; men han är ännu i orten mycket saknad, hålft han egnade sin tid, i synnerhet att hos Ålmogen implanta bög för nyttiga upodlingar.

Woffaps-skötseln: Under de senaste fem åren har snart sagdt hwarje jordägare i orten både ökat och förbättrat sin ång. Omkring 6 till 7 last hö kunna räknas till hwarje tunnans utsäde. Åfwen i detta fall förtjena Bruksägare och Possessionater i synnerhet att utmärkas; och hafwa de werkställt lika widlyftiga som kostsamma och lönande odlingar, dels derigenom att de förwandlat oländiga karr, mosar och Rogstrakter till rika och bördiga ångskålt, dels för det andra med nya anstalter och företag förbättrat sämre ångsmark, utdikad och astappat öfweröddigt watten. Omkring 1,300 tunnland äro på detta sätt under de sista åren till ång upoblade och ännu finnas säkerligen 5,000 tunnland dylikt odlingsbar mark inom Sögderiet.

Odlingsfättet medelst Skumplogning eller hackning och bränning hwilket i synnerhet tillförlitligare inhämtas af en kortt, utaf Öfwersten Arvedsson utgifwen, afhandling, är numera så allmänt kändt, särdeles i socknarne omkring Sæbo Bruk, att hwarje Bonde lärt att begagna det, då tillfälle gifwits. Olika meningar om detta odlingsfätt hafwa wäl upstått; men, om methoden kan blifwa sådlig att användas på hårdwalls ångar, så är det onekligt, att den på lårr och mosar wisar den fruktbaraste nytta. På sådane upodlingar sås wanligen themotei-strö som gifwer en rik och kraftig hö-afkastning. Herr Brukspatronen Tamm har på detta sätt, såsom disponent af Hargs Bruk, derstädes upodlat 140 tunnland, Herr Öfwersten, Grefwe af Ugglas 101 tunnland, Majoren Axel Reutersköld 51 tunnland, hwarwid 30,000 oxe-parlass sten blifwit upbrutne och bortförde, äfwensom Majoren på egen bekostnad anlagt en större canal ifrån Hossjön i Knutby Socken; Öfwerste Arvedsson har uptagit och förbättrat 220 tunnland, anlagt en jordwall af 1,500 famnars och en med sprängd sten murad canal af 450 famnars längd; allsammans utan begagnande af odlingslån. Desutom hafwa Hans Excellens Herr Grefwe Brahe, Ryttmästaren Engelcrantz, Capitain Hård, Arrendatoren Svedberg, äfwensom många ibland Allmogen utmärkt sig för dylika odlings-företag. En del Possessionater, hafwa under förlebit är, af brist på fördelaktig hö-afkastning, från Stockholm uttingat slagtxor till stallning.

Betesmarken kan i allmänhet anses tillräcklig, i synnerhet är den förmonlig i skårgården, hwartill det salta wattenet troligen bidrager.

Kreaturs-afweln bärjar wäl stiga i godhet, men tarfwar ännu förbättring. Wid bruken finnas goda hingstar, dem Allmogen merändels får fritt begagna.

Färafweln är här i orten sänst, med undantag af herrgårdarne, der Spaniska får finnas. Omkring 30 till 40 får framfödas wanligen på hwart helt hemman; men, fastän de klippas twänne gånger om året, gifwa de ofta ej mer än 2:ne marker ull. Det största Skäfferi i orten, finnes i Hagby i Allmunge Socken, Enkefru Koigge tillhörigt. Getter finnas blott i skårgården, och det icke till någon myckenhet.

Ladugårds-afkastningen öfverstiger ortens behof, och betydligt berutas af afyttras till Stockholm, i synnerhet smör och kalfwar. Någon bofapsfjuka har icke varit förspord.

Skogarne bestå af gran, tall, björk, ahl och asp, samt obetydligt ek. För närvarande äro de väl tillräckliga, men hafwa dock de sednare åren blifwit mycket medtagne; orsaken är, att skogs-effecter stigit i pris, då andra Landtmanna-producter fallit; Skogarne tillgripas derföre starkare, än att motsvarande tillväxt kan åga rum. Utom gårdfel, wedbrand, byggnadswirke m. m. wid bruken och masugnarne, tarfwa dessa årligen emellan 30 och 40,000 läster kohl. När fördenstull inga anstalter äro widtagne till skogsplanteringar eller skogarnes wård och tillväxt, torde i en framtid skogsbrist vara att befara. De starka stormarne under sista wintren hafwa jemwäl förddt mycken skog, i synnerhet af grantråd, som hafwa de minst djupa rötter. Bråntorf finnes, men lemnad obegagnad, enär behöfwet ej påkallat dess användande.

Byggnadsfattet hos Allmogen är detsamma, med den skillnad att husen göras större och prydligare. De blifwa likwäl icke så waraktige som fordom, emedan skogarne icke mera ernå samma mognad. Stångfelfattat är oförändradt, stengårdesgårdar brukas på så ställen.

Bergsbrölsen: Silfwer och kopparmalms anledning ar hafwa fordom i Wahlö Socken blifwit uptäckta, men såsom icke lönande, snart öfvergifna. Omkring 70 större och mindre jernmalms-grufwor hafwa öfwen tid efter annan inom nämnde samt Börstills och Hargs Socknar blifwit uptäckte, nerlagde och åter uptagne. Nu begagnas blott en enda med någon fördel, nemligen Wiggelsbo grufwa i Wahlö Socken, som förser några Norrlandska bruk med malm.

Uti Sögdriet finnas följande trenne bruk med underlydande masugnar, nemligen Forsmark, det äldsta af de så kallade Dannemora-werken; har, utom kostbar åbyggnad, 2:ne wassonhamrar och 4 härdar, är privilegeradt till 2,875 skeppund stångjerns-smide. Under bruket lyder Werkinge masugn i Wahlö Socken och Hornås masugn i Upsala Län, hwilka förse detta bruk med erforderligt tackjern.

Bruksägaren, Herr Öfwersten Öfwe af Ugglas har för Bruket nyligen fått tillstånd att till skatte inlösa Gråsd Krono-allmanning, be-

Idgen på Gråsdn om 2,060 $\frac{1}{2}$ tunneland skogbårande mark; denna allmanning har förut emot recognition varit bruket uplåten, och nu blifwit till $\frac{1}{2}$ mantal skattlagd. Tillräcklig och god malm erhålles ifrån Dannemora 3:ne mil ifrån bruket belågne grufvor. Kuhlbehofwet är 9,000 läster årligen, och fylles på följande sätt: af egna skogar 5,000, skatte frälse kohl 700, byteskohl ifrån Gysinge bruk 500 samt skatte eller köpekohl 2,800 läster.

Harg: Jemte wacker åbyggnad, äger bruket jemmål 2:ne hamrar och 4 hårdar, hwarwid, enligt privilegier, årligen tillverkas 3,004 $\frac{1}{2}$ skeppund stångjern på Wallonskt sätt. Dennebohls och Hestviks masugnar, den förre i Bladåkers Socken, och den sednare i Gestrifland, lemna bruket tackjern.

Under bruket lyder Swalsmyra recognitions-allmanning, om 2,729 tunneland, 18 $\frac{1}{2}$ kappeland skogbårande widd: wederbårande Bruksägare hafwa begärt att få den samma till skatte inlösa, hwilket likwäl ännu icke är afgjordt. Kuhlbehofwet, lika med Forsmarks, fylles till $\frac{2}{3}$ af egna, och $\frac{1}{3}$ köpta kohl. Malm erhålles ifrån Dannemora, samt ifrån Björsta och andra mindre kringliggande grufbrytningar.

Under de få år Bruks-patron Tamm såsom förmyndare för omynbige Friherre Oxenstierna, förwaltade bruket, blef det i alla afseenden på ett märkligt sätt uphjelpit, samt smidet till en förut owanlig höjd updrifwet. En slagghotta är anlagd, och nya blåsmachiner af Widholms uppfinning inrättade.

Schebo: Har wacker åbyggnad, privilegieradt till 2,300 skeppund smide, som nu i anseende till det anlagde nya walsverket, blifwit förändradt ifrån Wallon till så kalladt Tyssmide, och tillverkas wid 2:ne hamrar och 4 hårdar, med Widholms blåsmachiner. Edsbro masugn förser till det mesta både detta och Ortala bruk med tackjern. Malm hämtas ifrån ägande andelar af Dannemora grufvor, och en liten del, till blandning från Utbn. Kuhlbehofwet 8,000 läster, fylles till hälften ifrån egna skogar, och till hälften med köpekohl. Wid sjelfwa bruket hafwa under de senare åren, följande inrättningar och byggnader tillkommit:

Et

Ett dubbelt walswerk, med erforderlige machiner och materialhus, förträffeligen inrättadt och byggt af Owen i Stockholm, privilegieradt att tillverka 2000 skeppund jernplåtar och derutöver, som i anseende till deras erkända godhet wunnit en owanlig stark efterfrågan och affättning, så wäl för inrikes som utrikes råfning.

En ny hammarsmedja af tegel, med en hammare och 2:ne hårdar.

Ett nytt kohhus dertill, åfwen af sten.

En ny sågqwarn med 2:ne rammar och machineri af tackjern.

Ett nytt bränneri.

Nytt tackjerns-machineri, och 4 par nya stenar i wjdlqwarnen.

Till införande af Engellska tillverknings-metoden i Riket, äro jemwäl wid Schebo bruk på Jern-contoirets bekostnad 2:ne puddlings-ugnar upförde, och puddlings-försök anstälte, hwilka likwäl ännu icke lemnat några afgörande resultat. Andamålet med puddlings-procesen är att göra jernet mera jemngodt eller homogent; och om den lyckas, skall den säkert tillskynda Swenska bergshandteringen en ännu större fullkomlighet.

Lenna och Wallnora masugnar, den förra under Wathholma, och den senare under Rånås bruk, äro åfwen i Fögderiet belågna.

Wid Johannisfors, tillhörigt Grefwe af Ugglas, är anlagdt ett manufactur-werk, hwarest smides mycket goda wagnsfjådrar, swanhalsar och stålaxlar, m. m.

Bergsdrörelsen inom Fögderiet, befinner sig med ett ord uti jemnt tilltagande.

Fabriquer, bruk och öfrige näringar:

Ett äldre tegelbruk finnes wid Harg, och ett nyligen anlagdt wid Schebo; en kalkugn wid Braxenbohl i Hargs Socken, och ett mindre linfläcke-werk wid Sneslingebera, af Ryttmästaren Gethe inrättadt; detta sednare begagnas af Alamogen, emedan derwid besparas både tid och arbete wid den eljest så beswärliga lin-beredningen. Strömmings-fisket utgör Alamogens hufwudnäring i Wörstias Socken och på Gräsön; det har i sednare åren warit mindre fördelaktigt än tillförene; då wisa.

gynnande vindar inträffa, är denna handling ganska lönande. Om wahren fångas strömmingen med notar, och om sommaren med stötar eller större nåt som läggas på djupet. Wid Skjärsta by i Edebo Socken hållas marknad hwarje höst och midsommar, hwarwid drifwes stark handel med strömming, då Skärgårdsbonden får s:ne tunnor spannemål för en tunna strömming.

Ett Rattlagdt Åhsfiske, finnes wid Schebo Bruk, tämmeligen lönande.

Jusjö-fisket är obetydligt; men fjäll-fisket i saltsjön ofta förmonligt; med is-notar wintertiden göres den rikaste fångsten af gåddor, abborrar, mört, id, bragen, åhl och lakar, hwilka fiskarter om sommaren fångas med hwarjehanda redskap. Tidigt om wahren, eller mot slutet af wintern, fångas något litet sil i Skärgården, emellan Gråsdn och Singdn.

Vi-nåringar: Skjäl-stytte kan anses som en bi-nåring för några Gråsd-boar. Tjåru bränning idkas till husbehof, obetydligt till salu. Saltpetter tillverkningen, som för några år sedan började komma i gång allmänt nog, är likwål nu i tiättagande; orsaken dertill igenfinnes i den lemnade tillåtelsen, att betala Saltpettergården med penningar. Linne- och yllewåfnader tillverkas endast till husbehof: sådane wahrer köpas också af ortens innewånare utaf Westgöthar. Rörflor och förslände af jern, kohl och wed för Bruken och maskugnarna lemna Almogen en god penningeförtjenst; hwadan alla utskylder i Fögderiet lättare utgå än annorstädes. Wätbyggnad af båtar från 10 till 20 lasters dragt idkas af Almogen, måst för eget behof, till förslände af wed och hö till Stockholm. Bruken hafwa egna fartyg och Skeppare. Widbarlade hudar till skor, och färskinn till pålsar, bereder Almogen sjelf. Bonden Pehr Pehrsson i Rånka, Uunge Socken, förfärdigar kruk-kärl, dem han i orten försäljer.

Handel: Ortens producter, bestående måst utaf spannemål, brånwin, kor, kalkwar, hä, smör, ägg, får, swin och ug, försändes till Stockholm; så sjö som landwägen: wintertiden jemwål kohl till Stockholm och Norrtelje: communication till sjö är bequäm wid alla orter, och till lands underhålles den af goda vägar. En widsträckt gårdshandel idkas af Westgöthar, hwilka, isynnerhet genom den credit de lemna, införa mycket luxe ibland Almogen, särdeles de yngre personerne. Foga nya wåganläggningar finnas af nöden, eller äro påtänkte. En enda Sandmarknad

kåltes, nemligen: i Skjärsta uti Edeby Socken; Marknaberne i Upsala, Norrtelje och Östhammar besökas flitigt af ortens inbyggare; men landthandeln är hvarken betydlig eller lönande: wid Norrtelje Höstmarknad föryttas likwäl en större mängd swinkreatur.

4:o. Politisk författning:

Kammarverk: Utom den till $\frac{1}{2}$ mantal skattlagde Gråsd Allmänning, har på lång tid icke något nytt hemman undergått skattläggning, i ödesmål förfallit eller af öde uttagits; ej eller hafwa några ordentliga Nybyggen tillkommit. Hemmans-klyfningen är olika: i Skjergården finnas hemman delade i $\frac{1}{2}$; men uppe i landet, sällan i mindre än $\frac{1}{4}$: en Skatte-bonde besitter wanligen $\frac{1}{2}$. Detta förhållande har i för- ening med den allmänt antagna Storstiits-delningen för jordbruket och folkökningen medfört lika lyckliga följder.

Sockne-magaziner: Finnas uti nedannämnde Socknar, och äga ungefärligen följande behållningar af spannemål, nemligen:

Börstills Socken	345	tunnor
Gargö	108	—
Edebo	325	—
Höfhuswuds	81	—
Wahlö	150	—
Allmunge	44	—
Faringe	32	—
Ununge	91	—
Edsbro	76	—

Summa 1,252 tunnor

Uti swårare är utlånas wanligen hela detta spannemålsförråd, emot den nog dryga räntan af 4 fjerdingar på tunnans; men i goda år utgår blott hälften och derunder.

Genom wattenuppbämningar för Brufens drift, skadas wäl åttillige Åracker, sårdeles ångsmark; men skadan drabbar mest Brufsågarne, hwilka merendels tillika äro ägare af de ofwan Brufen liggande hem-

man. De öfrige hemmansägare som liba genom upbdämningar, hafwa betingat sig flåde-ersättning.

Några andra Eders Maj:t och Kronan tillhörige lägenheter, Bruk eller Qvarnar än de uti Tabellen i underdånighet upgifne Kronohemman, m. m. finnas icke, ej eller några inrättade allmänna Vårwerk; men till fromma Stiftelser kunna hänföras de uti Knutby, Ununge och Edebo Socknar genom frivillige sammanskott inrättade så kallade Invalida-casor, till understöd för aflidne krigsmäns enkor och barn.

Statsbidrag: Då landtmanna-warorne fallit i pris, är det gifwit, att jordbruket måste känna sig betungadt, och blifwa det ännu mera, om ett sådant förhållande kommer att längre fortfara. Wäghållnings-beswäret är allt efter särskilda locala förhållanden, ganska olika. Kronostjuts och inqwartering betunga icke i allmänhet denna ort: likväl har de senare åren inqwartering drabbat wisa trakter, i och för Arbets-commenderingarne till Wäddö Canal.

Beräkningsgrunderne för wärdet af de i Tabellen upförde onera, hafwa, utom ett medium af fem års Marklegångspris, på åtskilliga sätt måst sökas. Jemte flerårig egen erfarenhet, hafwa utaf wederbörande Krono- och Hårabö-Bokhållares Jord, och Upbdärböcker, Taxerings-längder och Indelningswerk blifwit rådfrågade och med mycken sorgfällighet jemförde.

Politie: Till beredande af sparsamhet hos Allmogen i flådebrädt och lefnadsfatt, hafwa Sockne-stämmor blifwit hållna, men utan synnerliga werkan. Ingen allmän Skola finnes, utom en i Allmunge Socken af Enkefru Knigge anlagd. Wid Bruken finnes Skole-Lärare; men i öfrigt underwises ungdomen hemma hos föräldrarne, till dess de af Prästerkapet emottagas. Hålsowården hos Allmogen tarfwar förbättring; hwilket i synnerhet ankommer på Prästerkapets mer eller mindre nit i den delen. Bruks-Läkare finnas, som betjena både Bruksfolket och kringboende Wenighet. Fattigförörningen verkställles olika, dels med sammanskott in natura, dels med utdelning ur casorna.

Sögderiet har 13 st. Gåstgifwaregårdar, men ingen Hållstjuts: Gåstgifwarne stjutsa sielswa, emot faststald ersättning i contant eller i fourage-persedlar, olika på olika ställen.

Odjurs utöfande upmuntrades tillförene genom sammanfött till prämier för skadedjurs döfande: nu har befärs antal tilltagit, sedan berörde anstalt uphört, af orsak, att nästgränsande Fögderier ej welat derpå ingå.

Enligt af ortens inbyggare träffad, och af mig fastställd öfwerens. Kommelse, skola hådanester, till hämmande af wäldars förhärjande, wid hwarje matlag underhållas en handspruta, ett ämbar, en brandhake, en swabb eller wiffa och en större brukbar stege. Bladåkers Socknemån, som endast welat på hwarje mantal underhålla en spruta med sine redskap, hafwa derföre af de öfrige Socknarne blifwit till wederbörlig Domstol instämde, med påstående, om befrielse ifrån brandstoddersättning wid timande eldswådor i förenämnde Socken.

Lyhundra och Sjuhundra Håraders, med Bro och Wärd samt Håfwerd och Wäddö Skeppslags Fögderi:

1:o Fögderiets allmänna beskaffenhet.

Fögderiet består af 14 Kyrksöknar 720 $\frac{1}{2}$ mantal. Har flere öpnna slätter, sjöar, skogar och fårr, men inga så kallade bergsträckor, ehuru större och mindre berg träffas nästan öfwerallt.

Den rådande jordmänen är sandmylla med klapper. Fögderiet gränsar på Östra sidan till Ålands haf, och på de öfrige till Frösåker, Nordinghundra och Långhundra Hårader samt Åkers och Frötuna Skeppslag.

2:o Inwånarne: Folkmängden utgör 13,036 personer. Allmogens bildning och sedlighet wore oflanderlig, om ej begäret efter starka drycker wore nog inrotadt. Åkerbruket är inwånarnes förnämsta näringsfång. I Skårgården idkas strömmingsfiske och sjöfart. I allmänhet råjes med få undantag, icke någon wålmåga hos Allmogen.

Dagsverkspriserne beräknas wanligen till 40 Skil. Banco för ett Karls. och från 12 till 16 Skil. för ett qwinsdagswerke på egen kost.

3:o Näringar:

Jordbruk: Återn stötes på wanligt sätt, så att hälften årligen beffas med råg, hwete, korn och blandföd samt hafra, hwilka sädeslag äro

de allmänna. Den andra hälften af åkern ligger i träde, hvarpå likväl odlas arter, lin, rosor och potatoes. Vanligen sås $\frac{2}{3}$ råg och hvetes samt $\frac{1}{3}$ vårskå. Genom dikning och jords påfbrände förbättras väl åkern småningom; men då i allmänhet för litet kreatur underhålls och detta antal ändå knappt stillas, blir tingången på godännen flen och affastningen ringare än den borde och kunde vara: i medelmåttiga år kan den likväl anses för ortens behof tillräcklig. Trädgårdar finnas icke, utom wid några Herrgårdar. Hummelplantering på få ställen, knappast till husbehof. Lin odlas allmänt, ehuru icke till affalu; hampa obetydligt, och rosor endast för kreaturens behof. Några större odlingar anträffas icke, utom wid Rånås Bruk och Noors Herrgård; men i allmänhet uptagas årligen smärre åkersstycken. Vid Rånås har ågaren Majoren Reuterskjöld af oländig mark upodlat några och 50 och Capitain Stjernheim på Noor har liksåledes med tillhjälp af odlingslån, uptagit några och 60 tunneland. Vanlig åkerbruksredskap begagnas allmänt.

Vosskapsfjöldtel: I allmänhet wanvårdas ångsfjöldteln, utom wid några Herrgårdar, derest genom dikning, rödjning, plöjning och bränning betydliga förbättringar årligen göras. Ridsör odlas tämligen allmänt, åfwen af Allmogen. Betesmarken är öfwerallt tillräcklig, i Skårgården öfverflödlig.

Kreaturens slag och godhet tarfvar förbättring, utom på Herrgårdarne: fåren äro på sistnämnde ställen af spanskt, men hos Allmogen af svenskt race. Getter finnas blott på ett och annat ställe af Skårgården. Vosskapsjukdomar hafwa ännu icke hörts utaf.

Skogarne bestå måst af tall och gran; björk, asp och ahl finnes också, men merendels inom hägnader. De aftaga årligen, i anseende till köhning och wedförsäljning till Stockholm, Norrtelje Gevårs-factori samt Bruken i orten. Den starka stormen i sistl. Februarii månad förtårde jemväl mycken skog. Recognitionsskogar finnas ej inom Fögderiet, ej eller tillgång på bränntorf: skogsplantering är alldeles ur bruk.

Buagnads- och stängselsätten äro de vanliga: stengårdesgårdar finnas på ganska få ställen, och till-obetydlig längd.

Bergsbrölle: Härråns Grufwa i Häfwerö Socken har varit nedlagd, men kommer nu att åter upptagas.

Twänne Jernbruk finnas, nemligen: Ränds och Ortala. Tillverkningen wid båda Bruken kan beräknas till 2000 Skeppund årligen: wid båda nyttjas Dannemora malm, med tillsatser af andra malmsorter. Ränds har egen kohl-tillgång, men Ortala, som varit Krono, äger ännu den förman att blifwa understödd med Kronans råntekohl ifrån Waddö och Häfwerö socknar, efter 16 Skill. Banco Västen, till ringa båtnad för dessa socknar, hwarest flere byar redan, af brist på krog, måst lösa berörde råntekohl efter gängbara pris.

Fabriker, Bruk och öfriga Naringar:

Tegelbruk finnes wid Uddeboö i Estuna och Moor i Bro socken: Kalkbruk deremot aldeles icke. Allmogem tillverkar på åttfäniga ställen både tegel och kalk, så wäl till husbehof som till affalu åt närmaste grannar.

Binaringar: Skårgårdsboarne idka strömmings-fiske, med icke obetydlig fördel.

Kohlning är mycket bruklig i orten. Saltpetter-tillverkning idkas endast i smått, på några få ställen.

Vinne och ylle-wåfnader försärdigas till husbehof, obetydligt till affalu.

Ingen förtjenst kan påräknas medelst forslande. Winterstjäder idkas icke, med afseende på försäljning.

Sjöfart begagnas af kustboarne, dels på Stockholm, med wed och kohl, dels på norra orterne med fraktning af malm, bräder m. m.

Handel: De Landtmannawaror som kunna afyttras, försändas mestadels till Stockholm, både land- och sjöväg.

Gårdvaribandeln drifwes starkt af Wästgöthar; och införes derigenom mycket öfwerflöd i klädseln hos Allmogem och tjenstefolk, hwarigenom tjenstehjons lönerne upstegras.

Inga nya wägar hafwa blifwit anlagde eller påtänkte: behöfwes icke heller.

Emellan Ortala-wiken och Bagghus-fjärden upgräfwes Waddö-canal, som framdeles kommer att i betydlig mohn underlätta transporten till Stockholm.

4:o. Politisk Författning:

Kammarverk: På längre tid har icke något Hemman blifwit å nys stättlagdt, af öde uplaget eller i ödesmål lagdt: ej heller hafwa några Nybyggen tillkommit.

Hemmansflyfningen går sålän längre än till fjerdedelar. Storstifts delning är nästan öfverallt medertagen till jordbrukets stora båtnad. Enstiftesdelningar komma i orten sålän i fråga.

Uppdämning för Bruk och Wattenverk förorsaka ingen skada, utom wid Uddebod qvarn i Estuna socken, der en anseelig widd utaf ångs, mark skulle kunna förbättras och göras fruktbar, om icke uppämningen wore. Utom de i Tabellen i underdånighet återopade Krono-hemman, m. m. finnes icke inom Fögderiet några Lägenheter, Bruk eller Qwarnar, Öfers Maj:t och Kronan tillhörige: inga allmänna Våro-werk finnas, men i Husby socken är en Inwalid-Cassa inrättad.

Statsbidrag: I det hela är förhållandet dermed enahanda med det för nästföregående Fögderi underdånigst anförde. Krono-spannemålen förflås icke öfver 6 mil: Kronoskjuts och inqwartering äro ganska lindriga.

Sättet till beräknings-grunderna för de i Tabellen allmänna onera äfatta wården, har äfwen här warit detsamma som i föregående Fögderi.

Politie: Ut i hwarje Församling af Fögderiet är inrättadt ett Kyrko-Råd, till ordnings och sedlighets bewakande.

Skolor finnas nästan i alla Församlingarne, och Sattigförbrjning besrides genom sammanskott.

Orten har, utom den i Norrtelje boende Provincial-Läkaren, en annan skicklig Läkare.

Inga åtgärder, utom wanliga stallgångar, äro widtagne till objurs utddande.

Brand-ordningar äro i de flesta socknar uprättade, och hafwa medfört mycken nytta.

Socken-Magasinet äro anlagde uti Söderby, Estuna, Lohårad, Husby, Skederyd, Rimbo, Esterna med Gasta, Bro, Wåts och Wådds, till samman

Samman åga de omkring 1000 tunnor råg och 500 tunnor Korn, som i svåra år vanligen helt och hållet utlånas; intresset beräknas till fyra kappar på tunnan.

Långhundra, Semminghundra och Erlinghundra Håraders Fögderi:

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet.

Detta Fögderi gränsar till Upsala Län, sjön Mälaren, samt Närke, Vingehundra, Sjuhundra, Åkers, Wallentuna och Sollentuna Hårader. Socknarnas antal är 22, med tillsamman 752 $\frac{1}{2}$ Hemman.

Å många ställen finnas strödda berg, men inga bergsträckor anträffas: betydliga skogar och lårr finnas icke, ej heller några större sjöar, som kunna sänkas eller astappas, till beredande af odlingsbar mark, utom då Åkers Canal blir färdig, hwarefter de till Garnswiken gränslande Hemman kunna vinna något uti ångewidd.

Den odlade jorden är merendels sammanhängande, och stora slätter finnas.

Starka nattfroster och långvarig torka hafwa underfundom förorsakat misshäxter. Jordmånen består måst af lera, hwaribland svartmylla, flapper och sand, samt af något flogsjord.

2:o. Inwånarne:

Folkmängden stiger till inalles 13,299 personer, och är i tilltagande, ehuru hwarje år mycket tjenstefolk afflyttar till Stockholm.

Folkets bildning är i allmänhet god: Allmogen kan icke anses såsom fattig, men äger ingen wälmåga. En jenn hushållning och arbetsomhet, göra att de, så i goda som onda år, bärge sig såmligen wäl, och kunna betala sina utskylder.

Häll. och annan skjut wid de många Gästgifverierna, werkar lit. wäl osördelaktigt på ungdomens sedlighet, och bereder fallenhet för starka drycker, lättja och förströelser. Arbetslöner och tjenstefolks aflöning warierar efter årens mer och mindre bördighet. Priset på ett Karl-dagswerke, har merändels varit 24 a 32 Skill. Banco, och för ett qwinsolks bita betalas 12 till 16 Skill.

(6)

3:o. *Närningar:*

Åkerbruk. Wanligen besås halfwa åkern hwart år, med undantag af arter, hwilka odlas på trädesjorden. Wäxelbruk nyttjas på några få ställen, men utan särdeles fördel. Åkerbruks-redskapen är den wanliga, äfwen som med få undantag, stötseln. Sådeslagen äro hwete, råg, korn, blandsåd, hafra och arter: halfwa utsådet kan antagas till höst, och hälften till wårsåde. *Potatoes*-planteringen har i märklig mån tilltagit.

Trädgårdswäxter, lin, hampa, humla m. m. odlas obetydligt, och af de sistnämnde artiklarna, måste årligen betydliga qwantiteter upköpas.

Sådesproductionen äfwerstiger wida, äfwen i medelmåttiga år, ortens behof; åkerjordens noggranna stötsel och en utwidgad brånwinsbränning hafwa i synnerhet dertill bidragit. Oduglig ångsmark upplöses och förbättras fleresådes; men i åfrigt finnes såga någon odlingsbar mark, som icke redan är begagnad. Odlingar i mindre scala företagas årligen.

Betydligare odlingar hafwa blifwit verkstälde: af Capitain Wallenstjerna, Lieutenanten Gardtman och Brukspatron von Schinkel, Herr Kammarherrn von Francken på Sigridsholm, som genom årensning och wattenbränning ur den så kallade Storsjön åtkommit 300 tunnland wattenbränkt ångsmark, som redan är under upodling. Herr Justitie-Rådet och Commendeuren Poppius har med 20 tunnland åfat sin åkerjord wid Morsta, samt jemwål odlat 40 tunnland mosslupen mark till fruktbarande ång. Riddaren af Eders Maj:ts Wasa Orden af Darell på Wångsjöberg har nu, som alltid, fortsatt de nitiska åtgärder wid Landtbruket som 50 år syfvelsatt honom: Duphöriligen delande sin tid emellan odlingar, rådjningar, stensprängning och bränning, nybyggnader, trädplanteringar och förbättringar af alla slag, har han de senare åren gjort fruktbara omkring 150 tunnland, samt från sten fullkomligen rensat 400 tunnland gammal åker. Till sina mångaldiga och kostsamma odlingar, har han likwål icke begagnat mera än ett odlingslån på 2000 R:d.

Tröskwerk finnas på några ställen, men eljest inga mechaniska inrättningar för åkerbruket.

Woppsstötsel: Tillgången på foderwäxter, mångastådes för knapp, på andra ställen äfwerstöddig, är i allmänhet mindre tillräcklig. Det oak-

tabt säljes af bönderne mycket billigt, för att få penningar till deras utskyller och andra nödiga utgifter: lemmande en utvidgad brännvins-bränning tillräckligt surrogat uti drank m. m. till creaturens framförande. Stalla-fodring öfver sommaren verkställes icke någorstädes.

Betesmarken är swag och ofta otillräcklig.

Till åkerbruket nyttjas mera hästar än oxar. Kreaturs-racerna äro i allmänhet goda, ehuru små. Fären äro på Herrgårdarne af spanskt slag, men hos Allmogen, svenska. Ladugårdsaffästningen är i allmänhet tillräcklig, utom för smärre Possessionater.

På det hela taget kan likväl boskapsförhålln. anses vara i sigande. Boskaps-sjukan har varit sållynt.

Skogarne: De flesta skogar äro stor- eller enskiftade, och bestå af gran och tall, samt till någon del af diverse slags löftrån. Nästan alla Gemman äga skog till husbehof, få till öfverflöd eller affalu.

Fyra Hårads-Allmänningar finnas, men inga recognitions-skogar. I allmänhet wårdas skogarne med all omsorg, men några anstalter för deras återväxt finnes icke widtagne. Brännstoff finnes ej.

Byggnads- och stängsel-sättet äro desamma som tillförene brukliga varit.

Bergsbruk och Fabriker finnas icke inom Fögderiet; men trenne mindre Tegelbruk.

Wi-nåringar: Saltpetertillverkning drifwes wäl, men fåga annat än för egna behof. Andra wi-nåringar kunna icke nämnas. Ingen sjöfart eller förtjenst genom forslande äger rum. Skjutepenningar utgåra Allmogens enda bisförtjenst. Ortens handel består uti affättning, måst på Stockholm, af spannemål, brännwin, foder, kalfwar, får och grisar.

Communicationerna gynnas af goda och med hwarandra sammanstående wägar. Wästgöthars gårdshandel fortfar och har ett skadligt inflytande på Allmogen.

Nya wägar behöfwes icke: inga marknadsplatser finnas.

4:o. Politisk Författning:

Kammarverk: Af öde upptagne, i ödesmål förfallne, eller nyssattlagde hemman, finnes icke, ej heller nybyggen.

Hemmansflykningen fortfar, i synnerhet wid arffskiften efter personer af Allmojen. Storskiften äro allmänt vedertagne. Enskiften synas icke vinna förtroende, oaktadt den nytta, som deraf möjligen kunde dragas.

Inga updämningar af skadlig beskaffenhet äga rum.

Inga andra Egenheter, utom hvad Tabellen uplyser, finnas. Eders Maj:t och Kronan tillhörige; men Upsala Academie äger inom Fögderiet 57 $\frac{7}{8}$ och Danwiks Hospital 32 $\frac{7}{8}$ mantal.

Statsbidrag: I jemförelse till Hemmantalet och folknummern synas de förvärande, men blifwa icke betungande annat än då Landtmannens waror ffr mycket falla i pris.

Wäghållningen kan anses ffr ett af de måst tryckande onera, endr många måst på en till två mils afstånd hämta gruset: äfvenså Skjutningsbeswäret, som i öfrigt verkar ofördelaktigt på ungdomens bildning.

Transporter af Kronotionder kan icke anses beswärlig; men de inwid landwäggarne belägna socknar och byar beswäras mycket af inqwarteringar.

Politie: Så widt Kronobetjening och Kyrko-Råd medhinna, wakas öfwer ordning och skick.

Skolor finnas i några socknar: i de öfriga underwisas barnen merendels af Klokarne.

Helsowården och Gästgifswareordningen regleras och handhafwes enligt Författningarne.

Fattigwården besörjes af hwarje socken särskildt, dels med utdelning ur Socken-magazin och Fattig-casor, dels genom frivilliga sammanskott.

I Wafunda Församling är en särskild fond samlad till understöd för aflidne krigsmåns enkor och barn.

Socken-magaziner finnas i nästan alla socknar, och deras fonder uträda tillsammans omkring 1,150 tunnor råg och 1,420 tunnor korn. Utlåning sker emot ränta af fyra kappar på tunnan.

Till odjurs utrotande är en Warggrop inrättad på den så kallade Rångåsen och nästan hwarje winter anläggas Skall eller Luderplatser.

Åkers, Frötuna och Lånna samt Wermöds Skeppslags Fögderi:

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet.

Fögderiet, som består af 13 Ryrk. socknar och Capeller samt 571 hela mantal, gränсар till Danderyd, Långhundra, Sjuhundra, Bro och Lyhundra Hårader och omgäives för öfrigt af Saltjön. En stor del af Fögderiet utgöres af större och mindre öar, och uptager Fögderiet förnämliga delen af Stockholms Skärgård.

Skog, bergsträckor, källor och insjöar intaga en betydlig del af Fögderiets fasta land. Klimatet är fuktigt, men ingalunda ohälsosamt, undantagandes att wisa år nog swära frostfebrar yppat sig.

Jordmånen består af lera, swartmylla, mo och sandjord, öfwerallt varierande. Hufwudnäringen på fasta landet är jordbruk, samt köhning och skogsförädlning: I Skärgården utgör fiske, skogsförädlning och frakt, förtjenst hufwudnäringarne.

Den påbägynna Canal-byggnaden wid Åkers Ån kan också för detta Fögderi räknas som en förbättring genom sjöars astappning och sänkning. Derigenom kommer i en framtid mycken tillökning i ångsmark att winnas. På flere ställen hafwa, jemwäl egendoms- och hemmansägare börjat utdika och astappa källor och mossar.

2:o. Inwånarne:

Folkmängden utgör 12,885 själar. Folket är på det hela taget mera bildat än på många andra orter, hwartill gränsköpet och den jemna beröringen med Hufwudstaden kunna anses bidragande; men äger i moraliskt hänseende icke något företräde. Bjölse för yppighet i klådebonad, råder sig hos det upväxande släktet af Allmogen, i synnerhet bland qwinfolknet.

Uti dess egentliga yrken, nemligen landtbruk, fiske och Skälskytte, är Allmogen utmärkt idog.

Arbetsförtjenst saknas icke, men wäl arbetsfolk. Priserne på dagswerken äro wanligen: 32 till 40 Skill. för en karl och 16 Skill. Banco för en qwinna på egen kost.

3:o. Naringar. Jordbruket: Wanliga bruknings-methoden är åkers beskående till hälften hwarje år, utom det att ärter, lin och potatoes odlas

på trädesgårderna. Wäxelbruk begagnas icke. Brulliga sådeslag äro: höstråg, hvete, blandsåd och hafra, hwaraf höstfådet kan anses utgå $\frac{2}{3}$ och vårfådet $\frac{1}{3}$. Potatoes-planteringen är i tilltagande: Trädgårds-wärter produceras blott wid de större herrgårdarne, och förnyttas till Stockholm ifrån två närmast derintill belägna ställen.

Vinplanteringen är i godt stic och tilltager synbarligen: lemnar ännu fåga producter till affalu. Gampa sås deremot ganska litet, utan köpes den ifrån Stockholm. På ett och annat ställe underhållas humblegårdar, men sålän anläggas några nya.

Åkerjorden stötes allmänt med mera drift och omtänka än förr; också swarar sådes-productionen i det närmaste emot hwad inom Fögderiet åtgår.

Ynga märkliga odlingar till åker äro företagne, utom framledna Fru Grefwinnan von Rosens på Penningby om 60 tunneland, Herr Öfwerste Hjertas på Mellinge-holm om 11 tunneland och Ryttmästaren Engelcrantz's på Norra rusthållsmark, om 40 tunneland. Alla dessa odlingar äro verkställda med tillhjälp af odlingslån. Åkerbruks-metoden och redskapen äro oförändrade: tröstwerk finnas nästan på alla herrgårdar.

Wostapsstiftel: Tillgången på hö är i allmänhet icke fullt swarande emot behofwet. Ångsmarken är ofta af swag beskaffenhet, och förbättras icke af Almogen. Ibland Ståndspersoner hafwa i synnerhet Herr Öfwersten Hjerta och Ryttmästaren Engelcrantz, samt på Wermdön, Majoren, Friherre G. Leuhusen, Hradshöfdingen Tryggdahl och aflidne Pastor Westman winlagt sig om ångstiftelsens förbättrande. Stallfodring om sommaren brukas icke, betesmarken är å bondhemmanen ofta swag och otillräcklig, men på herrgårdarne hjälplig.

Kreaturen äro i allmänhet af Swenska slag och medelmåttig godhet: några anstalter till racernes förbättrande äro icke widtagne. Ladugårds-afkastningen är tillräcklig för egnas behof, och lemnar någon tillgång till affalu af smör, mjölk och får; och ladugårdarne stötas i allmänhet på förr brukligt sätt, utan förbättring eller försämring af metoden. Affättning på ladugårds-effecter saknas icke. Wostaps-sjukdomar hafwa icke hörts utaf; men de senare åren har Almogen lidit betydande förluster af kreatur, genom den mängd wargar som strukit omkring, oaktadt de kraftiga anstalter, som till deras utbäande blifwit widtagne.

Stogarne bestå af gran och tall samt en liten del löfstrån af wänliga slag. Ehuru i senare tider temligen strängt skattade, äro de likväl ännu tillräcklige både för ortens behof och något affalu. De flesta äro enskiftade, några under storlifte. Inga samhälliga finnas, eller under recognition upplätne. Någre enskildte anstalter för stogarnes wård eller tillwäxt finnas icke: bränntorf finnes icke.

Byggnadsfättet är nu mera blott så till wida förändradt, att högre och forrtare hus byggas, i stället för de förut brukliga långa och låga. Stångselsfättet är enahanda som det varit.

Fabriker, bruk och öfriga näringar:

Wira Klingsbruk, skötes af 16 Arbetare, har 3:ne kniphamrar och 2:ne slip- och polerwerk: här smida för Eders Maj:ts och Kronans höga räkning, enligt requisitioner, och tillwerkla i öfrigt liat, kniswar, m. m. åt privata.

Wi-näringar: Fisket i Stårgården och Skälkyttet, utgöra egentligen Stårgårds- allmogens näringsgång: för de öfrige äro löhning och wedsföräljning en påräknad inkomst.

Inom Niala Socken finnes ett bolag för saltpeter-tillwerkning, hwilken likväl de två sednare ären astagit.

Handel: Alla förenämnde landtmanna-producter, äfwen som fisk, kreatur och ägg, föres till Stockholm, så sjö, som landwäg. Den i flera afseenden för Allmogens skadliga gårdshandeln, har i senare ären något astagit i denna del af Vänet. Några särskildta anstalter till rörelsernas uphjelpande inom Fågderiet äro icke af nöden, emedan beqwäma communicationer existera både till Stockholm och Norrtelje. Wid Åkers Å är en bytesplats, der hwarje år den 21. September Stårgårdsboarne infinna sig, för att byta sig till spannemål för frömming.

4:o. Politisk försättning:

Kammarwerk: Inga hemman äro af ödesmål uptagne och inga hafwa i ödesmål förfallit: inom fem år hafwa 3:ne sågwarvar blifwit skattlagde. Hemmansölyfningen är stark i Stårgården, men torde der icke vara skadlig, emedan inwånarne wänligen söda sig mera med fiske än med åkerbruk. Storlifestdelningar fortsättas med framgång, och hafwa

wisat den werkan, att hemman och hemmansdelar blifwit bättre häfdate: enskiftesdelningar, ehuru förmonligare, förekomma sådan.

Uppdämningar för wattenwerk finnas icke, som stada landet.

Eders Maj:t och Kronan tillhör Rådmanse Kungsgård, 3:ne mantal, samt 3:ne fiskefår, belagne wid hafsbandet.

Statsbidrag: Det skall synas, som de åt spridda håll widtomkring boende skärgårds, innewånarne, skulle wara i hög grad af Håll. och Kronoskjutsen beswårade; men utom det, att denna Allmoge är till mindre strång hållskjuts indelt än andra de stora landsvägarne närmare boende Menigheter, förekomma för Åboerne Kronoskjutser endast om wintrarne, då sjöarne merändels äro farbare. Samma förhållande är med wäghållningen: wägarne äro smalare än annorstädes, och blifwa utaf resande mindre begagnade och upndtte. De ifrån lefwererings-orterne längre bort boende råntegifware lösa merändels sin tionde-spannemål med penningar, och äro derföre af forslandet mindre betungade.

Politie: Genom de inrättade Ryrkoråden underhållles ordning och sedlighet i Församlingarne. Trene ordentliga skolor finnas uti Åfers Skeppslag, en uti Frötuna och en på Wermdön och Jngarö fjerding: i de öfriga Församlingarne äro så kallade ambulatoriska Skolmästare antagne.

För hälsovården finnes Länets Provincial-Läkare och Stads-Läkaren i Norrtelje att anlita.

Allmänna Idrowerk finnas icke, men till fromma stiftelser kunna hänföras det i Österåfers Socken i Åfers Skeppslag upbyggde särskilda fattighus för 6 äldre och sjuka personer, äfwen som det af aflidne Doctor Ryding i lifstiden inrättade så kallade korn-magasin, hwarutur 10 fattige hjonelag undfå $\frac{1}{2}$ tunna korn årligen.

Socken-magasiner finnas uti Åfers Socken med en fond af 60 tunnor råg och 50 tunnor korn, i Niala med 100 tunnor råg och korn, i Frötuna med 75 tunnor råg och korn, wid Pilhamns kyrka på Jngarö med 40 tunnor råg och 30 tunnor korn, samt särskild potatoes-utlåning; och fler utlåning wanaligen emot årlig ränta, 4 kappor på tunnan.

Fattig.

Fattigförskräningen bestrides af hvarje Socken särskildt, och på olika sätt: Östana herrgård har ett särskildt fattighus för fem behöfvande. På Penningby ägor finnes jemväl en fattiginrättning, som underhållles genom räntan af ett anslaget capital.

Sollentuna och Wallentuna Häradet samt Danderyds Skeppslags Fögderi:

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet:

Fögderiet innehåller 16 Ryrköcknar med tillsamman 451½ delar hemman, omslutes till största delen af saltjöns och målarens watten samt angränsar i öfrigt Huswudstaden, Erlinghundra, Semminghundra och Sånghundra Häradet, samt Åkers Skeppslag. Det genomskäres af en mängd wikar och smårre insjöar, samt är i allmänhet bergigt och backländigt, samt på de flesta trakter skogbewärdt.

2:o. Inwånarne: Folkmängden utgör 9,941 personer. Den har i de senare åren något aftagit, hwilket lärer härflöta af Tjenstfolkets låta bortflyttningar, äfwen som af minskadt antal giftermål, som åter igen kommer af swårigheten för gista personer att kunna få tjenst.

Dagsverkspriserne äro lika som i angränsande Fögderi.

Folkets bildning är i allmänhet oklanderlig, och hjälplig religionskunskap saknas icke. Sedligheten deremot är mindre god, hwilket här rör af den oordentliga lefnaden wid de stora gästgiverierne Enstad, Kotebro, Barkarby och Packartorget i Stockholm.

Handarbälder utöfwas icke synnerligen, och näringsfliten är flen i trakterne närmast Huswudstaden, der flitsnina lemnar en allför lätt tillgång till penninge-förtjenst. Bland Rätte-allmogen finnas några förmbogna personer, men större delen har blott en nödtorftig utkomst. Grälse-allmogen deremot, som utgör pluraliteten, är fattig och usel, så wäl i anseende till högt updrifna skatter och arrenden, som, i anseende till lättja och fallenhet för starka drycker hos Karlarne, och mindre duglighet hos qwinnohnet. På arbets-förtjenst är i orten alltid tillgång, och dagsverksprisen äro högt updrifne.

3:o. Måringar:

Jordbruket: Hälften af åkerjorden besås vanligen och hälften ligger i träde, utom wid några få egendomar der wäxelbruk nyttjas. Brukliga sädeslagen äro hösthwete, råg, korn, hafra, blandsåd och ärter: något litet wicker sås äfwen. Potatoes och trädgårdsväxter odlas mycket. Tobak planteras af dem som bo Huswudstaden närmast. Lin, hampa och humla odlas obetydligt.

Sädesproductionen är för ortens behof tillräcklig, och har under de sista fem åren stigit, i anseende till flere Possessionaters verkställda odlingar. Deribland har f. d. Herr Öfwersten Friherre Willebrand wid Näsby upodlat 30 tunneland till åker och 15 tunneland till ång, Brulspatrosen B. M. Björkman på Ödrvålln till åker uptagit 18 tunneland, Arrendatoren Th. Bennet på Jacobsberg så till åker som ång upodlat 80 tunneland. Arrendatoren C. Bennet på Risne Boställe uptagit 44 tunneland till åker, samt wid Åkershof 28 tunneland, Rusbållaren Lundberg wid Bållsta odlat omkring 20 tunneland ny åker och Presidenten Herr Friherre Wirsen på Djursholm uptagit 84 $\frac{1}{2}$ tunneland skogsmark, får och mosar, dels till åker, dels till ång; hwarjemte Herr Presidenten genom utdikning förbättrat och gjort fruktbara 105 tunneland 12 kappeland wattendränkt och oduglig ångsmark.

Många Tröstwerk äro i orten inrättade.

Ångs- och boskapsstöfseln: Alla i orten boende Possessionater hafwa åt denna del af landthushållningen lemnat en widsträckt uppmärksamhet, dels genom mindre bärande starr- och mosslupna ångars upprödjande, gödslande och besående med flöfwer- och Thimotei-frö, dels genom dikning och afloppes uptogande, till wattensjuka ångars förbättrande. Deremot är ångsstöfseln, i synnerhet ångarnes rödjning, af Allmogen nästan allmänt försummad, hwartill den myckna skjutningen något bidrager.

På Ståndspersonernes egendomar i allmänhet är fodertillgången tillräcklig; i anseende till mindre ymnigt bete, stillas Kreaturen inne vanligen till den 1. Junii. På det hela taget, är labugårdsstöfseln både wårbad och förbättrad, samt aflastningen, särdeles i anseende till en lösnande mjölkförskälning, betydlig.

Skogarne: Äro i allmänhet blott till husbehof tillräcklige, och bestå måst af gran och tall samt björk: obetydligt finnes af annan löfskog, med undantag af Kongl. Djurgården och wisa dertill gränssande trakter af Danderyds Skeppslag. I Sollentuna Härad finnes en Allmänning, men i öfrigt äro skogarne enskiltas tillhörigheter och wäl wärdade. Af yttrandet af skogsprodukter brukas icke och ej heller tjärubräkning, Pottasttillwerkning eller Beck.kokning: kokning verkställas till husbehof: anstalter för skogarnes återwäxt saknas alldeles: bränatorf finnes icke.

Några förbättringar i byggnads- och stängselsätt äro icke widtagne.

Fabriker, Bruk och Måringar:

Wid Elfwik på Bidingön finnes en stor privilegierad Klädesfabrik, tillhörig Fabriqueuren och Riddaren af Eders Maj:ts Wasa Orden L. Friek. Denna wäl inrättade Fabrik, har en eld- och luftmachin af 10 hästars kraft, som drager 5 plysmachiner, 3:ne ullf. machiner, 4 walf. kammar, 1 slipsten för öfwerstärare-saxar, 2:ne ruggmachiner, 1 instroksmachin, 2 par husbehofs-qwarnstenar, 15 öfwerstärare-machiner, 14 spinn-machiner om 668 spel, samt 14 skrubb- och kard-machiner. Fabriken har de senare åren för bristande affättning icke funnat gå hela året om, och arbetarnes antal är minskadt ifrån 107 till 58 st.

Wid Möllna, likaledes å Bidingön finnes en af Grofshandlaren Bonander anlagd Färgstofs-fabrik.

Wid Jerfwa i Solna Socken finnes ett Cattuns tryckeri, som likwäl de senare åren icke med någon werksamhet drifwits.

På lågenheten Tomteboda i samma Socken, är af Fabrikören Winberg inrättad en Blankläders-fabrik, med betydlig tillwerkning.

Wid Ulfsunda i Bromma Socken idkas af Fabrikören Linnig en mindre kakel- och krukfärdig tillwerkning.

Wid Appelwiken i nyssnämnde Socken äger Grofshandlaren Dzewel en Berlinerblå-fabrik, med god och betydlig tillwerkning: likaledes ett Låbergartweri.

På Holmen Lilla Hefingen i samma Socken finnes jemwäl en mindre Berlinerblå-fabrik.

Fyra Tegelbruk finnas, hvilkas tillverkning dock icke är betydlig.

Wändringar: Jagt och fiske äro obetydliga, med undantag af strömmingsfiske, uti en del af Danderyds Skeppslag.

Saltpettertillverkningen är obetydlig. Vinne och yllewäfnader förvärdigas knappt till husbehof.

Skjutsning är deremot en hufvudsaklig bi-näring, och lemnar betydlig inkomst; men den verkar ofördelaktigt på hufvudnäringen: jordbruket.

Handeln består i landtmanna-producters afyttring på Stockholm. Wid Edsberas Säteri hålles hvarje höst en liten marknad, där Skårgårds-Allmogen utbyter strömming emot spannemål.

4:o Politisk författning: Kungsgårdar inom Fögderiet äro: Ulricsdahl, Sköldnora, Stora Benhamra, Haga Lustslott och Carlberg med dess Krigs Academie: under dessa höra 17 hemman och 43 lågenheter, 1 mjöl- och 1 wärderym, 1 Krono-ång finnes, fördelt uti 11 lotter, med ett ångwaktare boställe.

Kongl. Djurgården består af 3:ne inlagde Frälsehemman, med 12 mindre boställs-lågenheter.

Uf fromma Stiftelser äger Söderwensströmska Lazarettet i Hammarby Socken under Kongl. Seraphimer-Gillet's disposition, 3:ne hela mantal.

Statebidrag:

Hällskjuts samt Kungs, Krono- och Fångskjuts är i detta Fögderi, i anseende till dess nära belägenhet intill Hufvudstaden och de 3:ne stora landsvägar som genomföra detsamma, starkare och beswårigare än på någon annan ort af Riket: den är för jordbruket ganska menlig. Wäghållningen är också mera kunnbar härstädes än på något annat ställe; äfwen så inqwarterings-skyldigheten. Härtill bidrager äfwen mycket, att Fögderiet till mer än en fjerdedel består af privilegierad jord, som i fredstider är från skjuts och inqwartering befriad.

Fattigförbrjningen bestrides af hvarje Socken särskildt, genom sammanstoft.

Politie: Till ordnings och sedlighets bewakande finnas wunnliga anstalter widtagne.

Sex Skolor finnas inom Fögderiet; men dels för aflägsenhet berifrån, dels af fattigdom, motvilja och värdslöshet, begagnas de icke nog flitigt. I öfrigt bestrides barna-undervisningen af Prästerkapet och af wisa älderstegne dertill antagne personer.

Hälsowården ombesörjes till en stor del, genom tillkallande af Hufvudstadens Läkare.

Examinerade Barmorskor äro i de fläste Församlingar antagna.

Socken-magasiner äro inrättade uti Spånga och Jerfälla Socknar med omkring 450 tunnors fond af råg och korn, i Fresta med 200 tunnor, i Hammarby med 100 tunnor, i Wallentuna med 120, i Örsby med 75 och i Låby Socken med 240 tunnor, allt hälften råg och korn, där utlåning sker emot årlig ränta af 4 koppar på tunnan. Deraf underhållas Skolmästare, Magasins-förwaltare, Barmorskor, Fattighjon m. m. Resten af inkomsten lägges till Capitalet.

Till objurs utrotande begagnas de af Allmänna Lagen föreskrifne ansalter.

Färentuna Härad's Fögderi:

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet:

Detta Fögderi innefattar det förriga Drottningholm och Swartsjö Län, hwilket, enligt Rikens Ständers Beslut wid 1809 och 1810 årens Riksdag, nu mera bliwit Stockholms Län underlagdt. Det innehåller icke något fast land, utan består af några emellan Upland och Södermanland i sjön Mälaren belägna öar, från en till fyra mil ifrån Stockholm. Fögderiet består af åtta Kyrksöcknar och 201½ hela mantal.

Ynga bergsträckor eller större skogar och lärr finnas. Ängarne äro tillräckligen goda. Åkern består hufvudsakligast af bördig lerjord. Åkerbruk och boskapsfödsel utgöra alltså invånarnes hufvudnäringar.

2:o. Invånarne:

Folkmängden i Fögderiet utgör 4,711 personer. Den har under senaste fem åren ej särdeles tilltagit, som härrör egentligen af utflyttningar till andra orter. Sedligheten är ej att klandra: måttlighet och årlighet utmärka inbyggarna.

Utom wanliga landtmanna stöder, utöfwas af folket ingen konst. Blåmågan stiger öfwer det medelmåttiga, hwartil orsakerna få sökas i de flestas ägande rätt af sina Krono-Skatte-hemman, och i en lätt och förmenlig afsättning på alla produkter. Utan egentlig håg för ihärdigt arbete, saknar folket icke den för deras bärning och sjelfbestånd erforderliga näringsföden. På dugligt legofolk är snarare brist än god tillgång. Arbetslönerne stiga till 32 Skil. a 1 R:d. Banco om dagen för Karle. och 24 Skil. Banco för qwinsdagswerken.

3. o. Näringar:

Jordbruk: hälften af åkerjorden besås årligen på wanligt wis, med hwete, råg, korn, hafra, blandsäd och ärter. Någen utgör förnämliga skädet, och dernäst kornet. Potatoes-planteringen har i senare åren jemnt tilltagit.

Trädgårdssköttsel idkas tämligen allmänt, men deremot försummas odlingen af humla och hampa; till och med af lin, som endast på ett och annat ställe produceras.

Medel-afkastningen har utgjort öfwer hufwud toget, 2:de kornet af hwete, korn och potato-s, 7:de af råg och ärter, samt 9:de af hafra och blandsäd. Sædesproductionen är i följd deraf icke allenast för inwånarnes uppehälle, utskylber och egne behof tillräcklig, utan lemnar jemwål betydliga öfwerflott, som dels råa, dels förädlade, afyttras och utgå i den allmänna rörelsen.

Tinfåne till större odlingar gifwas icke, men smärre widtagas icke sållan, hwarjemte åkern genom flitig och upmärksam sköttsel de senare åren mycket förbättrats; i följd hwaraf sædesproductionen jemwål är i stigande.

Boskapskötsel: fodertillgången är i allmänhet tillräcklig och ångarne medelmåttigt bördiga. Ny-uptagningar deraf hafwa wål icke ägt rum, men genom rödning, upplösning och någorstädes genom bränning samt besående med Chimotei-strö, har hö-afkastningen blifwit ökad, betesmarken förbättrad och boskapskötseln utwidgad: en del fortfar likwål med ett skadligt försäljande af foderwäxter. Hos några har kreaturens fodrande på stall börjat widtagas.

Betesmarken är, på det hela taget, tillräcklig.

Kreaturen äro i allmänhet småväxte, men af tämligen godt slag: Vadugårdsafkastningen är för Fögderiets behof tillräcklig och befinnes jemväl i stigande: mjölk, kalfvar, ull, får och swin afyttras, hwaremot smör, ost och saltadt kött köpes.

Skogarne: Adelsön, Munsö, Eckerön och Lofön hafwa tillräcklig skog till husbehof, äfvensom till något affalu: Det egentliga Swartfjöllandet deremot, som består af fyra Ryrköcknar, är i allmänhet med skog flent försedt. Swedjande brukas niferligen sparsamt; men enär ingen återplantering af skog äger rum, så blir bristen ärligen större. Sågar brukas icke. Bränntorf är ej heller att tillgå.

I byggnads- och skängselsätt är ingen förbättring införd.

Bergströrelse finnes icke inom Fögderiet.

Fabriker, Bruf och öfrige Naringar:

Trenne Tegelbruk finnas, som med 50 arbetare tillverka omkring 300,000 mursten ärligen: inga andra Bruf eller Fabriker äro till finnandes.

Wi-naringar: Sådane kunna icke sägas inom Fögderiet existera, utom fiske till husbehof, och bränwins-bränning:

Handel: Allt hwad som ifrån orten kan afyttras, försäljes i Stockholm. Någon spannemål affättes jemväl i Sdbertelje eller bortbytes åt Skårgårdsfolket emot strömming.

Några nya communicationer kunna icke anses nödige emellan dessa öar; ej heller kan den inre rörelsen behöfwa uphjelpas genom anläggande af marknadsplatser.

4:o. Politisk författning:

Kammar-werk: Å nyo skattlande, af öde uptagne eller i ödesmål försallne hemman finnas icke: ej heller äro några Nybyggen anlagde.

Hemmans-flytningen: wänligen upgår den till åttonde- eller tionde-delar. Enskiftningar kunna icke, i anseende till hemmanens inkränkta ägorymb, verkställas; men Storflisöbelningar hafwa här och där blif-

mit förnyade och förbättrade, till nära likhet med enskiften: verkningarne deraf på åkerbruk och boskapsfödsel äro synbarligen fördelaktige.

Watten-uppdämningar för Bruck eller andra verk finnas icke. Skroverk, fromma Stiftelser eller andra Inrättningar äga ingen jord inom Fögderiet; men Eders Maj:ts och Kronan tillhöra inalles 37 mantal af olika natur, samt 4 Kronodngar och dar.

På Adelsön är ett Socken-magasin inrättadt, med en fond af 400 tunnor spannemål, som utlånas emot en fjerding i ränta på tunnan.

Statsbidrag: i allmänhet är beskattningen på jorden tämligen sträng.

Förfling af räntespannemål, Skattsning och waghållnings- och in-quarteringsbeswären är deremot mindre tryckande här än annorstädes.

Häradet njuter befrielse från rotering och Skattsning, utom i krigetider och då högsta nöden tränger; men utgör i det stället 2 tunnor brängspannemål samt 4 öle- och 8 drängehjelp-dagswerken af mantalet.

Politie: till ordnings och sedlighets widmagthällande handhafwes noga Eders Maj:ts Nådiga Förordning om Kyrko-Råd samt emot fylleri och dryckenkap, jemte öfrige allmänna Police-författningar. Underwisinge-anstalter för nyttiga slyder finnas icke.

3 Loff, Färentuna och Adelsö Socknar finnas Fattigstugor, men icke i de andra Församlingarne.

Inga ordentliga Gästgifwerier finnas. Djur äro i orten sålsynne.

Estholms Härafs Fögderi:

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet:

Fögderiet är beläget i Södermanland och utgör Syd-östra delen af Söder-Län: det omgifwes till största delen af Östern, och angränzar i öfrigt Swartlösa Härad; utgöres af fem Kyrk-socknar och sex Capeller, samt räknar 381½ hela hemman.

Landet är mycket bergigt: långa och falla wärrar inträffa wänligen och skulle mycket skada jordbruket, om icke jordmännen i allmänhet wore ganska god, bestående af swarimysla på lerbotten, någorstädes blandad med

med mårgel. En sandas benämnd Hanveden, som fordom varit en Krono-
allmänning, sträcker sig igenom en del af Fögderiet.

2:o. Inwånarne:

Folkmängden stiger inalles till 9,842 personer och har i de senare
åren minskats, fast obetydligt, hwartill enahanda orsak som redan är up-
gifwen läser så antagas. Folkets bildning och sedlighet anses med stål
wara i stigande: goda efterdömen och en öfad häg för återbruket hafwa
dertil bidragit.

Arbetslösheterna äro i lika förhållande som i de andra Fögderierne.

3:o. Näringar:

Jordbruk: Utgår de flesta inwånarnes hufwudnäring: idkas wanligen
så, att halfwa åkern besås och den andra hälften ligger i träde, hwarpå
likwål utiås arter. Ehuru åkerjordens areal är inskränkt till ungefär 8 a 9
geometriska tunnland årligen på hwarje helt hemman, räcker likwål så,
den i goda år till Håradets behof: dertil bidrager ock mycket en utwid-
gad potatöes-plantering.

Trädgårdar finnas endast wid Herrgårdarne. Vin och hampa sås
till hushöf, men humle-planteringen försummas. Denna nödwändig-
hetswaras höga pris skall likwål troligen, mer än någon försättning för-
må inwånarne till des odlande.

Skogarne: äro dels stor, dels enskiftade. En lätt och säker affätt-
ning af träwaror på Stockholmi förmår mängen att tillgripa skogarne,
ehuru återbruket ger en säkrare winst. Med skogarne hushållas således
icke: skogs- och stadsresor borttaga mycket tid för Landtmannen.

Woffapsstiftel: ångs-culturen har i senare åren mycket förbättrats
och är i jemnt stigande. Ehuru således betesmarken är plen, blir lik-
wål orten snart utan allt behof af främmande ladugårdseffecter. Till och
med afyttras ifrån åttskillige ställen kalfwar, lamm och flåst: åsken nå-
got mjölk ifrån de närmast till Stockholm belägne trakter: kreaturs-racerna
äro blandade af bättre och sämre.

Bergbrörelse: malmbrytningen uti Utö grufvor, som bedrifwes af ett Bolag, börjar nu löfwa bättre utfigter än förut, sedan en eld. och luftmaskin blifwit anbragdt till watten och malms upfordrande, samt en af Ryssarne år 1719 igenöfnd grufwa, med stor kostnad åter blifwit uptagen.

Fabriker, Bruk och öfrige Näringar:

Ett Pappersbruk finnes wid Tyresjö: är nu wäl iståndsfatt och tillverkade förledit år 1,450 ris papper; skulle likwäl, om icke brist på lumpor inträffade, kunna lemna 4000 ris årligen.

Fem Tegelbruk finnas, hwaraf det till Stockholm närmast belägna, wid Tyresjö, i synnerhet drifwes. Det wid Sällnäs anlagde har af nuwarande ägaren, Herr Öfwersten Öreswe Anckarsvärd blifwit förwandladt till Kafelugnsakeri och Stenkårls-fabrik.

Öfr. näringar: strömmingsfisket i Ståren är den förnämligsta: tjärubräning idkas alldeles icke, Kohning till ringa del. Saltpetertillverkningen har icke wunnit framgång. Linne- och yllewäfnader tillverkas ej nog för ortens behof, och i allmänhet är Allmogen icke hågad för handastöjder.

Ortens aflägsenhet från de stora Landsvägarne minskar här olägenheterna af skjutsningsbeswäret.

Handel drifwes ensamt på Stockholm med hö och halm, kalkwar och lam, sparrar, bjelkar, läckter och bark, äfwenwäl något färsk fisk. På aflägsnare ställen insaltas strömmingen, och försäljes eller utbytes emot contant på marknaderne i Södertelje, Trosa, Nyköping, Köping och Upsala.

4:o. Politisk Författning:

Kammarwerk: nyhemman finnas icke. Twänne Mjölqwarnar med 7 par stenar och 4 enbladiga sägar hafwa under de senare åren blifwit stättlagde. Några Mjölqwarnar räknas för ödeslägenheter. En öde Kronoqwarn med 1 par stenar, är i laga ordning till uptagande bewiljad, mot en årlig ränta af en tunna spannemål, på Kalsviks ågor i Österhaninge.

Hemmansflykningen har icke här gått så långt som på andra ställen. Storleks- och föråttningarne hafwa medfört mycken nytta, och ännu

flörre fördel väntar man af Enskifs förordningen, ehuru det mött svårigheter att låra Kamagen inse nyttan derutaf.

Statsbidrag: beloppet af de i Tabellen till contant utförda onera, är funnit, lifasom på alla ställen, genom uträkningar, påföringar och repartitioner af alla slags utskylder och besvär, enligt Författningar eller Contract och öfverenskommelser.

Politie: allmän Skole-inrättning finnes endast i Öfmo Socken. I Westerhaninge har Kammereraren Strähle fördrat 4,000 R:d. Banco, att efter dess efterlefswande makas afgång utbetalas, till fond för en Skola, samt till en undervisnings-anstalt för förärdigandet af wanlig Landtmannaredskap.

Fattighus finnes, ehuru inskränkt i alla Socknar: de fattiga underhållas antingen genom utdelning ur Fattig, casorne, eller genom frivilliga sammanskott, Socknewis.

Till odjurs utrotande hafwa Håradersboarne, jemte Örnebo och Swartlösa Håraders inwånare, förskaffat sig jakttyg. I Sorunda Socken finnes en marg-gård, som icke varit utan nytta: 2:ne eller 3:ne äro på tänkte, att inrättas i Westerhaninge.

Swartlösa och Örnebo Håraders Fögderi.

1:o. Fögderiets allmänna beskaffenhet:

Detta Fögderi utgör Norra och Västra delarne af Söder. Län, samt angränsar sjön Mälaren, Husvudstaden, Sotholms Hårad och Nyköpings Län. Fögderiet räknar 399 $\frac{3}{4}$ hela hemman, samt är fördelt i 10:if Socknar och tvåänne Capeller. Danwiks och Sicla ö Församling, hörer till Fögderiet i juridiskt och oeconomiskt afseende, men i ecclesiastiskt, till Stockholms Stad.

Södertelje. Canalen åtskller Fögderiets tvåänne Hårader. Vid Fittja Gåstgifwaregård, där Mälaren och Ahlby sjön sammanflyta, är af Kikens Ständers Bank, såsom ägare till Lumba Pappersbruk, en prydlig och waraktig wälfd stenbro uppförd.

2:o. Inwånarne:

Folkmängden utgör 10,904 själar: inga farsoter hafwa varit gångbara.

Folkets lynne och sedlighet äro onekligen förbättrade, sedan Författningarne emot fylleri och dryckenskap blifwit med allwar handhafte.

3:o. Ådningar:

Åkerbruk och boskapsfödsel äro egentligen Fågderiets hufvudnäringar. Jordmånen är i allmänhet fruktbarande, förnämsta utsädet har varit råg; därnäst hwete och korn. Årter fås på trädesjorden samt hafra och blandföd på nyplög.

Hägen för odlingar har owanligen tilltagit; och spannemålsproductionen, särdeles af råg, är uti stigande. I detta fall bör jag i synnerhet i underdånighet anmärka Kammar. Rådet och Riddaren af Eders Maj:ts Wasa Orden, Dufvas på Hanstawił berömliga odlingsföretag. Sedan han genom 5000 R.d. afgifter till ågarne af åtskillige wattenwerk banat sig wägen till sånkande af wattenytan på fyra insjöar, har han genom gräfning och stensprängning beredt sig de widsträcktaste odlingsställen. Under de senaste fem åren, har Kammar. Rådet upodlat 300 tunneland odugliga mösar och fårr till fruktbarande fält, samt af hagar och utmark upbrutit 120 tunneland tillständig åker: alla sina ångar har han jemwål genom Canalanläggningar, updämningar och gräfningar förbättrat och gjort fruktbarande, samt förmått alla sina underhafwande till lika nyttiga företag. Wid Sundsöhr, Wibynäs, Wisbohammar, Malmshö, Näsby och Wisma Säterier äro ock odlingar werkstälde af tillsamman omkring 800 tunnelands widd, dels till åker och dels till ång.

Wid Herrgårdarne äro stora Brännerier anlagde, hwaraf ladugårdarne under knappa foderår njutit ett kraftigt understödd.

Alla landtmannawahror försäljas i Stockholm: en ringa del blott i Södertelje.

Ladugårdsaffastningen är ganska förnämlig, äfwen för Allmogen; ifrån Hudringe och Brånkyrka inskras i synnerhet till Hufvudstaden mjölk, till betydlig qwantitet.

Trädgårdar träffas endast wid Herrgårdarne. Ein och hampa odlas till husbehof. Humlegårdsanläggningar idkas icke i stort. Potatoesplanteringen deremot har, till alla Landtboars bättnad, betydligen tilltagit.

Arbetslönerne upgå till samma pris som förut är uppgifvet.

Skogarne inom Fögderiet äro nästan helt och hållet i Säteri-ägarnes händer. På de ställen der bönder hafwa egna skogar, hafwa de af den beqväma transporten till Stockholm låtit förleda sig att göra skogsförskälning till ett hufvudyrke, icke besinnande hwilken skada de derigenom tillskynda den enda egentliga hufvudnäringen Jordbruket.

Fabriker, Bruf och öfrige Nåringar:

Uti Örnebo Hårad finnes twänne Jernbruk.

Nyqvarns Jern- och Stålbref drifwas med 1 Stålsmed, 2:ne Måflare, 2:ne Måsterswänner och 13 Brufarbetare; privilegieradt till 1,200 Centner stål, som på utrikes ort finner en begärlig afsättning. Genom Nådigt Bref af den 16 September detta år har Eders Maj:t i Nåder tillåtit Bruket att emot dubbel hammarfatts erläggande till förre eller mindre del af smidesbeloppet tillverka stångjern. Malm finnes ej till Bruket, utan upköpes den i Westmanland och Dalarne, samt ankommer sjövägen till Bruket.

Bränninge Jernbruk har förut bestått af 1 stångjernshammare, 1 hård och 800 skeppund årligt smide; men är numera nedlagdt och rättigheten öfverflyttad på Tomsens Hemman under Kilafors Bruf i Södra Helsingeland. Nu finnes där 2:ne hamrar som skötes af 2 Smeder och 2 Lårgossar; och tillverkas där endast grosssmide af billar, plogar, spadar, yrar, hästskor och söm.

Wid Twetabergs mekaniska Bomullsspinneri finnas 9 Arbeterskor. Charlottendahls Klädesfabrik har 13 Arbetare, Fågelsångs Bomullswäfveri 10 Arbetare, Fredricsdahls, Cathrineberg och Silka äro för flere år sedan nedlagde; deras årliga tillverkning, lärer Eders Maj:t i Nåder inhämta af de från Eders Maj:ts och Rikets Commerce-Collegium, ingifwande årliga underdåniga Berättelser. Wid Twetabergs Spinneri som nyligen är till Machineriet ombygdt, tillverkas årligen omkring 3,555 skålpund diverse forter bomullsgarn samt 2,352½ alnar lärster och bomullstyger, hwilket i Stockholm allt försäljes.

Ett Pappersbruk finnes, nemligen: Lumba i Botkyrka Socken, tillhörigt Riksens Ständers Bank, hwarest arbetarnes antal är 41 och de

mantalskrifnas 134 personer. Wid detta Bruf tillverkas numera endast sedelpapper för Banco, och Riksgäldsvärfens behof, men beloppet deraf kan jag icke upgifwa.

Wid Liljeholmen är ett Engelskt Läder-garfveri inrättadt, som skötes af 4 Arbetare, samt ett Atticks-bryggeri, hvilka idkas med avance. Wid Finnboda på Sillnäs finnes ett Beck, och ett Kimråks-bruf, det förra med 5, det sednare med 4 Arbetare.

Uti Fögdriet finnes inalles 7 Tegelbruk, deraf 5 belägne wid målaren och 1 wid saltjön, hvilka alla få godt tegel af båda förterne, men affättningen har på 2 a 3 år varit ganska obetydlig, hvarsför prisen äro nedsatte.

Wid Lumba Bruf slås tegel endast för Brufets eget behof, så att Banken för de byggnader som der nu upföras, behöfvt köpa endast en ringa del.

Wid Långbro såteri i Wårdinge Socken är för några år sedan ett Tegelbruk anlagdt, som i anseende till dess aflägsna läge till segelled, har en svår transport och ringa affättning.

Bi-närningar: Fiset är ringa. De Socknar som angränsa saltjön, drifwa det med någon fördel, men ändå icke till någon särdeles bättnad. Inga andra bi-närningar kunna nämnas.

4:o. Politisk författning:

Kammarverk: För 2:ne år sedan blef Norrga qvarn skattlagd till 3 tunnor 16½ kappor spannemål. I Solberga, Tweta Socken, blefwo jemväl för 2:ne år sedan tvåanne mantal förmedlade till ett. Några hdeshemman och lågenheter finnas icke.

Hemmanslyfningen går icke längre än till sextonbedelar.

Utaf Enskiftes-författningen har Wämogen icke betjenat sig: men wid arskiftet hånder ofta, att hemmansdelar storskiftas.

Stats-bidrag: Enligt tabellen siga de sammanlagde till omkring 103 Riksdaler Banco på mantalet.

Wägskänningen är besvärslig i anseende till den starka nötningen; men sådant minskas mycket af de flestas närboende intill sina wägstycken.

Skjutsnings-besväret är deremot mera tryckande och påkommer t. ex. hällskjuts med ett par hästar hvarje 14:de dag på mantalet.

Socken-skolor finnas nästan allmänt: på Hanstawiå, har Kammar-Rådet Dufva invättat en särskildt skola för deß underhafwande.

I alla Socknar finnas fattighus och fattigförbrjnings-inrättningar, på wanligt sätt. För de upväxandes bildning och de gamla orkeslösas underhåll är således behrigen förjdt.

Sockenmagasiner finnas i Södertelje, Jerna, Luringe och Wårdinge Socknar med en fond hwardera af omkring 100 tunnor spannemål, som utlånas emot årlig ränta af en sjerding på tunnan.

Rätttyg till odjurs utrotande underhållas, såsom wid nästföregående Fögdari i underdånighet är tillkännagifwet.

Slutligen, och jemte det jag får i underdånighet åberopa hwad de redan underdånigast bilagde Tabellerna för Vänet's Städer innehålla, får jag härmed om dem aflemna följande berättelse, i de delar formulairret innehåller.

I allmänhet är det en sanning, att af dessa sex Städer egentligen ingen enda synes rätt swarande emot deras ändamål, som är handeln, fabrikationens och manufacturiens uphjelpande och förkofrande, samt ett större antal idkares syfvelättande wid sådane yrken, till beredande af ymnigare affättning för Landtmannen af de waror han har att afstå. Swarken till förmodgenhet eller rörelse äro berörde Städer af någon särdeles wigt för kringliggande landsorter; hwilket också troligen hårrör af de lätta communicationer hela Vänet har med Hufwudstaden, där Landets invånare således ur första hand kunna hämta sina förnödenhetswaror. Det betydliga jordbruk åtskillige Städer idka på deras donerade jord, torde ock med skäl kunna anses såsom en orsak till Stadsman-na-nåringarnes försall, enär derigenom Stadsboen blir mera Bonde än Borgare, och följakteligen till ingendera delen rätt duglig. Eljest företer sig också emellan dessa Städer, invånarnes willkor och förmodgenhets-omständigheter icke någon särdeles skiljaktighet.

Södertelje:

Stadens näringsfång består, uti handel med waror som till första delen hämtas ifrån Stockholm, för att till kringboende Allmoge försäl-

jas, handtverkeri och åkerbruk. I anseende till ortens nära belägenhet till Stockholm, är likväl denna handel af föga betydhet. Annan afsättningsort än sjelfva Staden äger den ej, och äro des egna handel och handtverkerier uti aftagande.

Inom Stadens jurisdiction finnes inga andra bi-närningar eller inrättningar än ett målteri, ett talpanne- och tvåanne murstens-tegelstagerier. Trädgårdskötsel och linplantering idkas af en och annan blott till husbehof. Pampa och humbla odas icke på Stadens ågor; och tobaksplanteringen är jemväl i aftagande. På Landets kultur, närningar och konflikt kan Staden ej anses äga något inflytande: prohibitiva författningar till des fördel finnas icke; och endr Stadens bokerade jord icke användes till annat än wanligt åkerbruk, kan, i och för densamma, Staden hvarken sägas rivalisera med jordbruket genom saluväxters odling, eller eljest på något annat sätt.

För allmänna undervisningen finnes en ordentelig antagen och på stat lönad Skolmästare.

För sjukvården finnes i Staden Läkare. Barnmorsta är antagen gemensamt för Stads- och Lands-församlingen.

Fattig-förförjningen verkstalles genom frifostiga sammanskott, samt utdelningar ur fattig-casan. Stadens fattighus är likväl ganska illa conditionerad, ehuru Magistraten om des iståndsättande blifwit påmint och fastän Eders Maj:ts Sjelf i Nåder behagat dertill föråra en ganska betydlig summa.

I Staden finnes 9 st. Handlande, 5 Strådbare, 6 Källarmästare, 2 Skomakare, 3 Snickare, 15 Borgare, 1 Målare, 1 Glasmästare, 5 Hoffslagare, 4 Garfware, 1 Wagnmakare, 2 Sabelmakare, 1 Apotekare, 1 Hattmakare, 1 Bokbindare, 1 Skorstensfjare, 3 Kopparslagare, 1 Fårgare, 2 Urmakare, 1 Kafelugnsmakare, 2 Skeppare, 1 Guldsmed, 1 Slagtare, 1 Byggmästare, 1 Repslagare, 1 Klenfmed, 1 Kammakare och 1 Swarfware.

Folkmängden utgör inalles 842 personer. På folkets bildning och seblighet är i allmänhet icke att klaga; men näringsfliten synes ej wilja göra några framsteg. Wälmågan är i det hela obetydlig och någon för-
fofram

Köfran af Borgerfkapets förmyndhets-willkor är icke trolig, om icke i tidernas längd ett stadgadt och mera allmänt begagnande af canalfarten kan uplifwa Stadens rörelse. Tillfälle saknas icke till arbets-förtjenst, och arbetslöwnerne bibehålla sig höga.

Norrtefje:

De näringsfång, hwarpå Staden egentligen grundar sitt bestånd, äro handel, handtwerk och fiske, särdeles strömmingsfiske, som idkas, så wäl wid Skanckårs och Gåfsten ute i Skärgården, som på Stadens eget fiskewatten.

Naturen af Stadens handel är, att så sjd. som landwäg ifrån Stock-holm hämta Krono- och wictualie-wahrer, specerier, tobak, porcellaine, jernsmide m. m. och att sedermera utminutera dese articlar till ortens inbyggare.

Spannemål, något litet potatoes och träbgårdsväxter, slagtkreatur, byggnadswirke, kohl och bark för garfwerierne, äro de landtmannawahrer som i Staden från en omkrets af 2, högst 3 mil kunna affättas: warande Skärgårds-almogen afdmare af den spannemål, som Stadens handlande ifrån orten inköpa.

Annan affättningsort än sjelfwa Staden finnes icke. Communica-tionen med Staden är ifrån alla sidor beqwäm: likwäl har Stadens hamn de sednare åren blifwit mycket upgrundad.

Handel och handtwerkier hafwa de senare fem åren mera af-än tilltagit; och lärer den allmänt öfwerklagade penningebristen, här som allstades, kunna anses wälkande till elaka conjuncturer.

Något annat inflytande på landets kultur, näringar och konstfrit utöfwar icke Staden än genom ofwan i underdånighet nämnde affättning utaf landtmanna-wahrer.

Inga prohibitiva Författningar finnas till Stadens förmon.

Stadens öyna jord användes endast till wanlig sådesproduction: i affeende derå kan således icke i underdånighet upgifwas något särskildt

förhållande, till rivalisering med åkerbruket eller eljest genom salu-väx-
ters odling. Åkerjorden besås och ligger i träde hvarannat år.

För allmänna undervisningen är ett Skolhus upbyggt, i förening
med boställe för Commministern och Orgelnisten: Skolan, som blott af
Stadens barn begagnas, förestås af Commministern, med tillhjälp af Orgel-
nisten, som i egenkap af Skole-Lärare njuter 9 tunnor spannemåls lön
årligen.

Staden har Apotek och en egen Läkare med 66 $\frac{2}{3}$ R:d. lön, och or-
dens Provincial-Medicus har här i Staden sin bostad.

Fattighus är inrättadt för fyra stycken fattighjon: ur fattig-cassan
utgår till de fattigas underhåll 62 R:d. 24 Skill. Banco årligen. Des-
utom har ågaren till Gewår-Factoryet anslagit ferskildte rum wid Fac-
toriet för verkets medelåsa enkör och barn: warande nu Factoryets fat-
tighjon tio till antalet.

Ett privilegieradt Kamulls-spinneri finnes i Norrtelje, dock är den år-
liga tillverkningen derwid icke betydlig.

Gewår-Factoryet i Staden, som har samma ågare med Schebo och Dr-
tala Bruk, har de senare åren under framledne Herr Öfwersten Arvedsons
verksamhet ledning wunnit anseelig förbättring, såväl genom nya verkstäders
upbyggande, som kostsamma machineriers anskaffande, hos Owen i Stockholm
gjutne. Wid Factoryet finnes nu: 1 Ruffmästare, 56 Mästare och Gesäller samt
44 Läringar; och tillverkas wid Factoryet, förmedelst de senaste förbättrin-
garne, minst 2000 st. Gewår årligen, i skället för 800, som före Öfwerste
Arvedsons tid lefwererades. Under de senaste inträffade miswårår, har
jennväl den såkra arbetsförtjensten wid Factoryet råddat en stor del af
det fattigare folket i Staden och des granstap ifrån hungersnöd.

Inwånarnes antal stiger till 841 mantalskrifne personer. Emot
folkets bildning och sedlighet är i allmänhet ingenting att anmärka.
Konst- och näringsfliten har icke gjort några framsteg widare än hwad
Gewårstillverkningen rörder wid Factoryet.

Wilmågan börjar aftaga, och den öfwerflagade penningebristen lå-
rer dertill kunna anses wållande.

Arbets-clasen har jenn arbetsförtjenst, och arbetslönerna äro lika
högga, som då födåmnena kostade dubbelt så mycket som nu.

I Staden finnes: 1 Spannmåls-handlare, 2:ne Mjölhandlare, 1 Wictualiehandlare, 2:ne Tobakshandlare, 1 Fiskhandlare, 2:ne Diversehandlare, 1 Nipperhandlerska, samt 4:ra Garfware med öppna bodar, 1 Bagare, 2:ne Färgare, 5 Garfware, 3 Karduanmakare, 2:ne Glas-mästare, 2:ne Guldsmeder, 2:ne Hattmakare, 2:ne Kakelugnsmakare, 1 Hofslagare, 1 Sadelmakare, 2:ne Kopparslagare, 2:ne Murare, 2:ne Skomakare, 2:ne Urmakare, 2:ne Målare, 1 Wagnmakare, 1 Örtdel-makare, 1 Klenfmed, 1 Stråddare, 2:ne Sotare och 1 Måltare.

Warholm:

Det näringsfång, som grundat Stadens upkomst, har varit Mark-tånteri för Garnisonen å den närbelägna fästningen och sjöfarande, samt fiske. Båda dessa näringar hafwa märkligen aftagit, den förre genom Markettanteries inrättande å sjelfwa fästningen, den senare genom flere å fiskets utöfwande lagde band, eller höga arrenden å fiskewatten samt dryga kostnader för lönande fiskebragders anskaffande.

Handeln deremot med specerier och diverse nödwändighets-waror, som hämtas ifrån Stockholm, för att hållas Stads- och Skärgårds-boerne tillhanda, har varit tämligen liflig, till dess nu ändtligen, stagnation i nästan hwarje rörelse inträffat.

Staden, som ligger på en fringfluten holme, lemnar endast som-mar- och höste-tiden fringliggande ort tillfälle att affätta wed, grönsaker, träd- och rotfrukter, jemte foder för kreaturen. Wintertiden införes jem-wäl foder, wed och kohl. Spannemål uphandlas i Stockholm eller af fringliggande Possessionater, samt wictualier och kreatur af förbiseglande Finnar och Aländningar. Stockholm är enda affättnings-orten för Ström-mingen, åfwen som för ett obestämdt antal Swinkreatur, hwilka af de brånwinkbrännande göddas. Orsaken till det mindre förmonliga i dessa förhållanden låter så tillskrifwas ortens för nära belägenhet intill Hus-wudstaden; och af det i underdånighet anförda, behagade Eders Maj:t i Nåder finna, att Stadens inflytande på Landets cultur, näringar och konfflit måste wara nästan intet. Prohibitiva Författningar till Stadens fördel äro icke lände och de få upodlingar Stadsboerne, med anledning af Kongl. Krigs-Collegii tillåtelse, uppå Eders Maj:ts och Kronans be-hållna mark verkställt, äro för Stadsboernas egne behof af såd och jord-

frukter utför otillräckliga: de användas således icke, hvarken till rivafisering med jordbruket eller till odlande af saluvarter.

För undervisningens befordrande för Stadens och Garnisonens barn, är en Skola inrättad, hwars Lärare tillsättes af Upsala Dom.-Capitel, och bbr vara prestwigt.

Folkmängden upgår till 808 personer.

Sjukvården har hittills blifwit besörjd af Bataljons-Läkaren på fästningen. Ett i godt stånd warande Apotek finnes.

Fattig'besörjningen ombestyras af Pastor och Kyrkvårdarne, med fattig-cassans tillgångar.

Hela Byggn innefattar 275 tunnland 15 kappland. Stadens tomter, gator och torg, betesmark och uplätne tomter utom skogskott, utgöra 158 tunnland, 12½ kappland. De emot särskildt afgift begagnade och upoblade ågorna äro reswade till 31 tunnland ¼ kappland åker, samt äng 10 tunnland 3½ kappland, med en affästning af 227½ last hß. I följd af sådan resning anses Warholm lika med ett helt mantal.

Af kreatur finnas inga oxar eller unghossar; får och swin uphandlas blott tidtals till husbehof eller till gödning och oförbröjd afyttring i Huswubstaden.

Hvarken Bruf, Manufacturer eller Fabriker finnas i Staden.

Utom den i Tabellen underdånigst anförda Bewillningen, utgå af Staden:

Mantalspenningar	R:d. 126: 12.
Personlig bewillning	— 349:
Fyllnads afgift	— 53: 23. 3.
Öfwerflöds dito	— 121: 43.
Brånwins-brännings-minuterings- och Consumptions-afgift	— 110: 12. 6.
Öfwarnskatt per medium	— 90:

Summa R:d. 850: 42. 9.

Rättsmanshäll, Rjuts eller wäghållning äro icke Staden ålagde.

Inqwertertings-beswäret för det till Garnisonens förstärkning con-

menderade manskap, har nu mera upphört, sedan detta manskap casernerats på Fästningen.

I Staden finnes: 1 Victualiehandlande, 1 Spannmåls-handlare och 6 diverse Handlande, 2:ne Garfware, 1 Kopparslagare, 3:ne Skomakare och 1 Stråddare.

Sigtuna:

Stadens förnämsta näringsfång har utgjorts af båtfarter, som ännu för 20 år sedan idkades med 9 st. Skeppare-Societeten tillhöriga Cajut-båtar; men sedan hwilken som helst numera fått rättighet att inom Mälaren föra frakter, har denna näring så aftagit, att Staden blott äger 2:ne båtar. De öfriga näringar som ännu bidraga till Stadens underhåll, äro trädgårdsskötsel och fiske; men i anseende till Stadens låge emellan twänne watten, och en beswärlig communication med Färja, har Staden ringa gemenskap med fringliggande Landsort, utan måste affätta sine producter på Stockholm, hwarigenom förtjensten derå blir ringa. Samma afföndrande låge går också, att Stadens twänne Handlande äga obetydlig affättning på sina waror. Handwerkerierne äro jemwål förminskade. Folkmängden stiger till 404 personer: den har på de sista åren icke undergått någon betydlig förändring.

Underwisingswerket besrides af en Skolmästare, som tillika är aftonsångs predikant.

Sjukwården är i godt skick. Staden äger en skicklig Läkare och ett wäl inrättadt Apotek.

Fattiaförbrjningen är wäl reglerad, så att nu mera icke inom Staden anträffas någon tiggare.

I Staden finnes: 3:ne Garfware, 1 Klenfmed, 1 Grossmed, 1 Urmakare, 1 Färjare, 1 Hattmakare, 1 Handstmakare, 1 Glasmästare, 1 Sadelmakare, 1 Wagnmakare, 1 Snickare, 1 Kopparslagare, 1 Murare, 4:ra Skomakare, 3 Stråddare, 4:ra Rakelugnsmakare.

Östhammar:

Staden ligger wid en Wit af Saltjön, 4 mil ifrån utloppet derutur eller Singö-sund; och har ingen säker hamn: Staden får likwål begagna en tjenlig lastage-plats på en fjerdingswägs afstånd, tillhörig Öimo Bruk.

Staden äger egentligen ingen jord, emedan de angränsande åkrar och ångar som af invånarne med ägande rätt eller på arrende begagnas, tillhöra trenne Hemman i Börstills Socken, ett af frälse, och 2:ne af kronofatte natur, tillsammans $1\frac{1}{2}$ mantal.

Folkmängden stiger till inalles 484 personer. Folket är utmärkt för näringsfitt: nya byggnader och en anlagd ny gata vittna att Staden mera till. än af-tagit.

Handtverkerier och Strömmingsfiske är Stadens hufvudnäringar; men af den inskränkt sjöfarten kunna numera endast 3:ne båtkeppare hafva sin utkomst.

Fyra Handlande finnas med öppna bodar, utom sex för Läderhandel taxerade: och Handtverkarne äro: 3:ne Guldsmeder, 2:ne Kopparslagare, 1 Gårdelmakare, 3:ne Smeder, 1 Wagnmakare, 2:ne Svarfware, 1 Snickare, 1 Målare, 1 Glasmåstare, 1 Kakelugnsmakare, 1 Murare, 1 Repslagare, 1 Bokbindare, 5 Garfware, 2:ne Skomakare, 4 Skräddare, 1 Hattmakare, 1 Färjare, 1 Handfemakare, 1 Bagare och 1 Slagtare.

Manufacturier och Fabriker finnas icke.

Strömming afsyttras, ifrån 50 till 80 tunnor årligen.

Spannemål upköpes ifrån Tröbdsåkers eller Olands Härader, eller ock ifrån Stockholm.

Staden har en ordentlig Skola, och Läraren njuter, utom fria husrum, 50 R:d. Banco i Lön, samt Kronotionde $9\frac{1}{2}$ tunnor spannemål och 13 R:d. 16 Skil. Banco i penningar.

Staden har ingen Fattigstuga. De få utfattiga försörjas med frivilliga sammanfatt samt årliga revenuen af ett donerat capital 666 $\frac{2}{3}$ R:d. B:co, som afledne Hustru Apelbom anslagit till fattiga Borgare. enfors underhåll.

Skjutnings- och waghållningsbeswären äro icke af betydhet.

Öregrund:

Staden är belägen wid saltsjön på en bergsluttning i en cirkel omkring den lilla, men säkra och goda hamnen.

Staden tillhör en utmark å de kringliggande bergen, hwilken, där sådant varit möjligt, blifwit inhägnad och odlad. En Kronolägenhet, Teröbn, är anslagen till någon förbättring i Magistratens ringa aflöning.

Folkmängden utgör inalles 651 personer, af hvilka större delen af mansbuget i och för idkande sjöfart till det nästa åro bortomvarande.

Folket är kändt för sedlighet och arbeteflit; men den fordnade välståndet finnes icke mer, sedan Stadens egen sjöfart nästan alldeles afstannat. I förriga tider ägde Stadens invånare egna stora fartyg, så till inrikes, som utrikes sjöfart. Sådant härrörde likväl deraf, att under en för sjöfarten gynnande conjunctur, en mängd Tyssar och andra utländningar, för hvilka svårigheter mötte att i Stockholm blifwa Coopwardie Skeppare, skaffade sig Pursskap på Coopwardiefart i Öregrund, för att så sebra Svensk flagg och njuta tullfrihet för deras fartyg: ett förhållande, som senare tidens Kongl. Författningar på ganska goda stäl andeles ändrat. För närvarande äger Staden 5 små farkoster, till inrikes sjöfart.

Hufvudnäringen har varit sjöfart. Snart sagdt alla manspersoner som icke nyttjas på Stadens egna småfartyg, förhyras till Sjömän på Sjömanshusen i Stockholm och Vesse.

Fyra Handelsbodare finnas, och af Handtwerkare 1 Bagare, 1 Kåtelugnsmakare, 1 Smed och 1 Skomakare.

Manufacturier och Fabriksdrörelse finnas icke.

Gillet är nu mera icke af någon fördel, och fyller ej invånarnes eget behof.

Spannemåls-anskaffningen är den samma som för Östhammar i underdånighet anfördt är.

Stadens Skola består af 2:ne Classer under en Rector och en Adjunct.

Gattigflugan är rymlig för 4 hjon, de öfrige behöfwande herbergernas och försörjas genom frivilliga bidrag och sammanskott.

Sljutsning och waghållning äro icke af någon anmärkningsvärd beskaffenhet.

Af hvad sålunda blifwit i underdånighet anfördt och uplyst, wårdes Eders Maj:t Nådigt inhämta, att resultatet af de, utaf Eders Maj:t i Nader anbefallda upgifter, i det hela äro ganska tillfredsställande, hwad det mig Nådigt anförtrödde Stockholms Rån beträffar.

Genom flit, goda efterdomen och wunnen uplysning, hafwa idkarne af hufvudnäringen återbruket författ den samma i ett stic, som icke alle-

nast med säkerhet aflägsnar farhågan för sådesbrist af alla slag, utan åfwen småningsom torde bereda ett allmänt wälstånd bland Allmogen, enär sådens aflastning wanligen lämnar öfwerflott, sedan Landtmannens behof blifwit spåde.

Bostaps-afweln har såsom en följd af en mera utwidgad ängsöfvel ansefligen tilltagit och wunnit förbättring.

Bergshandteringen har jemwäl blifwit med yttersta omsorg bedrifwen.

Utskillige hi-nåringar äro också i märkligt tilltagande och winna tro- ligen ännu större förkofran då deras Jöklare finna en säker affättning, samt en deraf inträffande arbetsförtjenst.

Båkarewården och fattigsförbrjnings- anstalterne stötas med all brist och ömhet, och den långsamhet som på ett och annat ställe förmärkes wid inrättandet af SockenSkolor, torde utan bindande föreskrifter undantöjas i samma mån som minskade näringsomsorger lemnar Allmogen mera tid och tillfälle att för barna-undervisningen, af sådane Inrättningar sig begagna.

Till den under loppet af sist förflutne fem år, således förskade wäl- måga och bildning hos folket inom detta Rån, har Eders Maj:ts wisa och Nådiga Författningar föranledt; och skall det för mig alltid blifwa det wigtigaste föremål, och den största tillfredsställelse, att igenom ett noggrant upsysslande af widsträckt plikter, och Eders Maj:ts Nådiga Landsfaderliga befallningar, efter yttersta förmåga bidra till de Med- borgares öfwe wälstånd, hwilkas styrelse redan under en längre tid varit mig i Nåder ansötrödd.

Med djupaste underdåniga wördnad, trohet och nit, framhårdar

Stormågtigste Allernådigste Konung,

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste och tropligtigste
tjenare och undersätare

Dan. Edelcreutz.

Stockholm i Lands-Cancelliet den 30. December 1822.

Sam. Storm.

A. R. v. Sydow.

